

Markus ni kitab i nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin

Tbas afa ovi veki

Na'ut lalan ana, tamata ovi rorang Yesus ranovak ne, Markus ntulis kitab ini. Markus ini ba'i nfatuang Petrus na'a ni banbanan a ma rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin. Ia ntulis afa ovi nrenar tali Petrus na'a kitab ini.

Wean i tbas kitab ini, na ita veka tka'a afa ovi Yesus notu ra, ovu afa ovi nair verin Ni tamata ovi rorang Ia. Yesus nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a ne, Ubu veka nma lanit ivavan a ma nfareta tamata ra wean lahir Raja (1:14-15). Yesus Ni ngrebat ma notu ma lolin ewal tamata ra tali rira suhut ra, ovu naling vatuk nait sian ra tali tamata ra. Tamata Yahudi rira dawan ra rangal Ia, ovu ranovak mane rfedan Ia (3:6), na'uk wol nti talik ira. Ia nfalak lan roak ne, tamata ra veka rfedan Ia (8:31; 9:31; 10:33-34), ovu inan ma nti Yerusalem, tevek ntorung ma nala tenan a ma al nakvanak tamata rira salasilan ra (10:45). Rfedan roak Ia, na'uk nva'at ewal.

Markus ntulis kitab ini ma nfamalik ne, Raja i ntevtut dida salasilan ra, inyai Yesus, ovu Ubu Yanan Ia (1:1, 11, 24; 3:11; 5:7; 8:29; 9:7; 14:61-62; 15:39). Markus nera verin ita ma torang Yesus, velik ne tatuan angangal ra (8:34-38; 10:29-31).

Kitab ini ihin a

1. Yesus Ni karya i nban-ulu a. (1:1-13).
2. Yesus nsiair ovu nfaturu Ni ngrebat na'a propinsi Galilea, ti naran i Yahudi rira

- dawan ra ranovak mane rfedan Ia. (pasal 1:14—3:6)
3. Yesus nfaban-ewal Ni karya na'a Galilea. (pasal 3:7—6:13)
 4. Yesus nsiair ovu nfaturu Ni ngrebat a na'a ahu ovi rna'a Galilea, ba Ni tamata ovi rorang Ia rtorung ne, Ia Raja i ntevit dida salasilan ra (Mesias). (pasal 6:14—8:30)
 5. Yesus nti Yerusalem, boma rfedan Ia. (pasal 8:31—10:52)
 6. Yesus Ni afa ovi notu ra ovu afa ovi nair ra na'a Yerusalem. (pasal 11, nata ti naran pasal 13)
 7. Rtaha Yesus ovu rfedan Ia. (pasal 14 nata ti naran pasal 15)
 8. Yesus nva'at ewal tali matmatan. (pasal 16)

Yohanes i nbaptis tamata ra nfamalik ne, Yesus veka nma

Matius 3:1-12; Lukas 3:3-9; Yohanes 1:19-28

¹ Ivar Lolin i nfamalik Ubu Yanan a Yesus Kristus beti nvotuk. ² Lalan ana, nabi Yesaya ntulis Ivar Lolin yai ne,

“Ubu nfalak ne, ‘Ini Ya'a Ning tamata sansinir; Ya'a usinir lan ia ma nasusan linga'an verin oa.’

³ Tamata isa nafwak na'a wan lean vu dawan ne, ‘Misusan linga'an verin Duila'a, fyamalola linga'an ra!’ ”

⁴⁻⁶ Tamata i Ubu nsinir ia yai naran Yohanes. Ia nleal wan lean vu dawan isa ma nbaptis tamata ra. Ni ravit a blawat i noru a, rotu tali afwatan i naran unta, vulun ra. Ni ngesa rotu vali tali afwatan ulin. Ni fana'an a kabina ovu

wenan vahan i na'a nangan. Ia nfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin tamata ra, ma rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, boma Ubu na'i vatuk rira salasilan ra, beti rala tenarira ra ma nbaptis ira. Tamata rivun ila'a rtali propinsi Yudea ovu kota Yerusalem rti ma rarenar afa ovi Yohanes nfalak ra. Ira rahil ma rfavotuk rira salasilan ra verin Ubu, ba Yohanes nbaptis ira na'a oar Yordan. ⁷ Ia nfamalik lalawatan verin tamata ra ne, “Wol mnanat, na tamata isa veka nma, ovu Ni ngrebat a nlia ya'a. Ya'a wol verang a ratan Ia, ba wol inovan ma usangatur ma aling ni tatea ni tatur a. ⁸ Ya'a ubaptis mia ovu wear, na'uk Ia veka nbaptis mia ovu Ni Roh a.”*

Yohanes nbaptis Yesus, ovu nitdawan nlabir teman Ia

Matius 3:13-17; Lukas 3:21-22

⁹ Na'ut i Yohanes nbaptis tamata ra, na Yesus ntali ahu Nazaret i nana'a propinsi Galilea nma ma Yohanes nbaptis Ia na'a oar Yordan. ¹⁰ Na'ut i Yesus ndata tali wear, na brian munuk nsi'ik, na wean i lanit natvadil, ma Ubu Ni Roh nsuta wean modarlaka ma ndoku tenan a. ¹¹ Vai isa ntali lanit ratan nfalak ne, “Oa ini Yanak i ulobang urun a. Oa motu ma ralang a lolin urun.”

¹² Ubu Ni Roh novun lahir Yesus ma nti wan lean vu dawan isa. ¹³ Ba Ia nana'a wan lean vu dawan yai, na nitdawan nlabir teman Ia ma naran amar vutf'aat. Yesus nana'a inyai ovu afwatan ra, na Ubu Ni sansinir ra tali lanit ratan rfatuang Ia ma rlobang Ia.

* **1:8** 1:8 Ia veka nbaptis mia ovu Ni Roh, ihin a ne, Ubu naflahar tamata ovi rahil ma rtalik tali rira salasilan ra, ma nala Ni Roh ma nleal ralarira ra.

Yesus nera tamata sinat roal ifa'at ma rorang Ia

Matius 4:12-22; Lukas 4:14-15; 5:1-11

¹⁴ Fareta ra ra'abu'i roak Yohanes. Nata Yesus nti propinsi Galilea ma nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a. ¹⁵ Ba Ia nfallak ne, "Amar nma ma naran roak ma Ubu nfareta wean lahir Raja. Myahil ma mtyalik tali bira salasilan ra ma myorang a'uk Ubu Ni Ivar Lolin!"

¹⁶ Amar isa, na Yesus nbana na'a danau Galilea nelan a, na nrea tamata irua, iya'an iwarin ira. Isa naran Simon ovu isa vali naran Andreas. Ira sinat roal ira, ba rfasuka rira jaring na'a inyai ma al rdava ian. ¹⁷ Ba Yesus nfallak verin ira ne, "Mya ma myorang Ya'a! Mia wol fyasuka jaring roak ma nala ian, tevek ala karya verin mia ma myair tamata ra ma rorang Ya'a." ¹⁸ Ba rfadoku lahir rira jaring ra na'a inyai ma rorang Ia.

¹⁹ Nata nban-ewal ma nsi'ik Yakobus irua warin a naran Yohanes, yamarira naran Zebedeus. Ira rna'a rira kumal ralan ma rlawan rira jaring ra. ²⁰ Yesus nera lahir ira ma rorang Ia, ba rsuta talik yamarira ovu tamata ovi ra'an kadi tali ira na'a rira kumal yai, ma rorang Ia.

Yesus nfareta nait sian ra ma raslaun talik tamata isa

Lukas 4:31-37

²¹ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rti raran ahu isa naran Kapernaum. Na'ut amar i Yahudi ryari ira, na Yesus nti lahir Yahudi rira rahan falurut ralan a, ma nsiair na'a inyai. ²² Tamata ovi rarenar afa ovi nair ra rtalkaka lahir, tevek nsiair ovu Ubu Ni ngrebat a, wol wean Yahudi ovi rair Musa ni inukun ra. ²³ Brian munuk, na

brana isa i nait sian nleal ia nti Yahudi rira rahan falurut ralan a, ma nait sian notu ma brana yai nafwak ne, ²⁴ “Hoi, Yesus tamata Nazaret, deka mlabir ami! Oa mwa ini mane fwedan ami? Ya'a uka'a ne iki Oa. Oa sansinir i ralam nmerat urun tali Ubu.”

²⁵ Yesus nfalak verin nait sian yai ne, “Deka vaim! Muti talik brana ini!” ²⁶ Nait sian yai notu ma brana yai nafwak ma vain a dawan, ovu notu ma tenan raruru lalean, nata nti talik ia. ²⁷ Tamata ra munuk rtalkaka, ba rsiorat ira ne, “Ya'i yo, ini afaka? Ia Ni ngrebat ma nair afa ngorva'an! Ia bisma nfareta nait sian ra vali ma rot-orang afa ovi nfalak ra.” ²⁸ Tamata ra rfamalik Yesus verin tamata rivun na'a wan Galilea munuk.

Yesus notu ma tamata ovi rira suhut ra lolin ira

Matius 8:14-17; Lukas 4:38-41

²⁹ Yesus irtelu Yakobus ovu Yohanes rtali Yahudi rira rahan falurut ralan rti murin, beti rti Simon ovu Andreas rira rahan a. ³⁰ Tamata ovi rna'a rahan yai rfalak verin Yesus ne, “Simon avan a tenan ngea, ba ntuba watan.” ³¹ Yesus nti wan i vata yai nana'a ma ntaha liman a, ma nfabatar ia, na lolin lahir ia. Ba vata yai nasusan afamtahan verin ira ma ra'an.

³² Lera nakduvul ma laflofan roak, beti tamata ra rovun tamata ovi raruru ira, ovu ovi nait sian ra rleal ira ti verin Yesus. ³³ Tamata ra munuk na'a ahu yai rasdovu ira na'a rahan ngoran.

³⁴ Yesus notu ma lolin tamata rivun tali rira suhut afaka watan, ovu naling vatuk nait sian ra tali tamata ra. Ia wol ntorung ma nait sian ra

rangrihi, tevek rka'a munuk roak ne, Ubu Yanan Ia.

Yesus nban-soru wan Galilea munuk ma nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin

Lukas 4:42-43

³⁵ Nfada'ing amar, na Yesus nbatar ma nti talik rahan yai. Ia nti wan lean vu isa, ma naflurut na'a inyai. ³⁶ Nata Simon ovu ni kida ra ti rdava Ia. ³⁷ Ba rdav-nala Ia, na rfalak ne, “Tamata rivun rdava Oa!”

³⁸ Yesus nfalak ne, “Eka tati ahu liak ra vali ma ufamalik Ubu Ni Ivar Lolin a verin tamata ovi rna'a ineri, tevek Ubu Ni Ivar Lolin yai bi uma ini.” ³⁹ Ba nban-soru wan Galilea munuk ma nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin na'a Yahudi rira rahan falurut ra, ovu naling vatuk nait sian ra tali tamata ra.

Yesus notu ma lolin ewal tamata i ni suhut ngabaa

Matius 8:1-4; Lukas 5:12-16

⁴⁰ Tamata isa ni suhut ngabaa nma ma ntuan Yesus, ma nsangatur na'a wahan ralan al nera verin Ia ne, “Baba, wean i mtorung, na fara motu ma lolin ewal ya'a.”

⁴¹ Yesus nfaturu Ni silobang verin tamata yai, ba nlauk liman a ma nkena ia, ma nfalak ne, “Ya'a ulobang oa, ba lolin kikyai oa!” ⁴² Brian munuk, na tamata yai lolin ia, tevek ni suhut nlia roak.

⁴³⁻⁴⁴ Ba Yesus nsinir lahir ia ma nfalak ne, “Ufangnanang oa ne, deka fwamalik afa ini verin tamata iki watan. Na'uk muti lahir ma fwaturu tenam a verin Yahudi rira mela falurut a ma nsi'ik oa. Mala mu korban verin Ubu, wean i

rfalak roak na'a Musa ni inukun ra, boma tamata ra rka'a ne, lolin roak oa.”

⁴⁵ Na'uk tamata yai ti nfaivar soru ne, lolin roak ia. Ba Yesus wol nti ahu ralan, boma tamata ra deka rarea Ia. Ia nti ahu murin watan ma nleal wan i wol tamata rna'a, na'uk tamata ra rtali wan rivun rma lalawatan ma rtuan Ia na'a inyai.

2

Yesus notu ma lolin brana laklukut isa, ovu na'i vatuk ni salasilan ra, na'uk Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra wol inar afa ovi notu ra Matius 9:1-8; Lukas 5:17-26

¹ Nata amar ifira nelak roak, na Yesus nati ewal ahu Kapernaum, ma tamata ra rarenar ivar ne, newal roak Ia. ² Ba tamata rivun rasdovu ira na'a rahan i Yesus nana'a, ma rahan ralan ovu falfolat ngoran ngora lahir na'a tamata ra, ma Yesus nfamalik Ubu Ni vaivatul ra verin ira. ³ Tamata ifa'at rsikat brana laklukut isa ma rati inyai.

⁴ Na'uk wol rti nala rahan ralan ma rtuan Yesus, tevek tamata rivun da'in. Ba rarata rahan ratan* a, ma rotu ma nablahi ma rtolar tamata laklukut yai ovu ni dari i ntuba na'a. ⁵ Yesus nsi'ik tamata avyai, na nka'a lahir ne, rira inorang a dawan, ba nfalak verin tamata laklukut yai ne, “Baba, a'i vatuk roak mu salasilan ra.”

⁶ Nata tamata boku tali Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra rdoku inyai ma ranovak na'a ralarira ne, ⁷ “Afakinimi tamata ini nangrihi

* 2:4 2:4 Tamata Yahudi rira rahan ra wol vunarira, ba ira ba'i rdoku na'a rahan ratan, wean i tdoku na'a sirtetan a.

wean ini? Ia nyalak sian Ubu! Wol tamata isa bisma na'i vatuk tamata rira salasilan ra. Ubu sa'i na'i vatuk."

⁸ Yesus nka'a lahir afa i ranovak na'a ralarira ra, ba nyalak verin ira, "Afakinimi minovak wean inyai na'a ralabira ra? ⁹ Inabira ma ufalak verin tamata laklukut yai ne, 'A'i vatuk roak mu salasilan ra,' te ufalak ne, 'Mdiri ma mlulung mu dari ma bwana.' Afaka maraan ma ufalak na'a afa irua ini? ¹⁰ Boma mky'a'a ne, na'a lanit ivavan ini, na Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, Ning ngrebat ma a'i vatuk tamata rira salasilan ra." Ba Yesus nyalak verin tamata laklukut yai ne, ¹¹ "Ufalak verin oa ma mdiri, ovu mlulung mu dari a ma mewal oa muti mu rahan kikyai!"

¹² Tamata laklukut yai ndiri ma nlulung ni dari a, ma nbana na'a tamata rivun avyai wahar ralan ra ma nati murin, ba tamata rivun rtalkaka ma rfadawang Ubu ma rfalak ne, "Afa i wean ini ita wol trea obin."

Yesus nera Lewi ma norang Ia, na tamata ovi tamata liak ra rfalak ira ne, tamata salasilan ra, rafna'an vali ovu Yesus, na'uk Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra wol inar afa ovi notu ra

Matius 9:9-13; Lukas 5:27-32

¹³ Nata Yesus newal Ia nti danau Galilea nelan a, na tamata rivun rma ma rdir-lilit Ia, ba nair ira. ¹⁴ Ti ma Yesus nbana, na nrea tamata isa ndoku rahan i ba'i rera babahir kulu na'a. Ia naran Lewi, yaman a naran Alfeus. Yesus nyalak verin ia ne, "Morang Ya'a." Ba Lewi ndir-talik ni karya a ma norang Yesus.

15 Na'ut inyai, na Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rafna'an† na'a Lewi ni rahan. Tamata rivun ovi rera babahir kulu tali tamata ra, ovu tamata ovi tamata liak ra rfalak ira ne, tamata salasilan ra, rafna'an vali ovu Yesus, tevek tamata rivun rban-orang Ia. 16 Yahudi rira dawan boku ovi rair Ubu Ni inukun ra rtali Yahudi rira sidovung isa naran Farisi. Ira rorat Yesus Ni tamata ovi rorang Ia ne, “Afakinimi Yesus nafna'an ovu tamata sian avyai?” Ira rfalak wean inyai, tevek rarea Yesus nafna'an ovu tamata ovi rera babahir kulu ra, ovu tamata ovi rotu salasilan.

17 Yesus nrenar rira afa ovi rfalak ra, ba nfalak ne, “Tamata ovi wol rira suhut ra wol rti dokter, na'uk ovi rira suhut ra a'uk sa'i rti dokter. Ya'a wol uma ma era tamata ovi rira vava'at ra rmalola, na'uk uma ma era tamata salasilan ra, ma rorang Ya'a.”

Tamata Farisi rorat Yesus na'a i tamata ra rtolat

Matius 9:14-17; Lukas 5:33-39

18 Na'ut inyai, na tamata ovi rorang Yohanes i nbaptis tamata ra, ntafal vali tamata ovi rtali sidovung Farisi, rtolat ma raflurut verin Ubu. Ba tamata boku rma ma rorat Yesus ne, “Afakinimi Yohanes ni tamata ra ovu ovi rorang tamata Farisi ra rtolat, na'uk Mu tamata ra wol rtolat i?”

19 Yesus nala vaivatul kamkuma ma nfalak verin ira ne, “Na'a snobsifa isa, na wean i brana i mane nsifa irmunuk ni kida ra obin,

† 2:15 2:15 Tamata Yahudi ba'i rdok-lali'ik ira na'a fun, ovu rira meja ra kasbava watan ira.

na musti rtolat? Wahal, ira veka rafna'an ovu rotu rira snobsifa. ²⁰ Brana i mane nsifa yai ni amar a veka nma ma rala ia, ma wol nana'a roak ini. Na'ut inyai, beti rtolat‡.” ²¹ Yesus nfamalik vaivatul kamkuma isa ewal wean ini: “Wol tamata isa nlavan ni kadaravit mnanat ovu maloli ngorva'an, tevek maloli ngorva'an yai wol naslura obin, ba veka notu watan ma kadaravit yai ntafal ma namsat. ²² Wean vali inyai, ma wol tamata isa vali nli'i anggur ngorva'an na'a sadawan mnanat i rotu tali karba ulin a. Wean i tamata isa notu wean inyai, na sadawan veka naksat ma anggur yai nvoat, ovu vali sadawan sian lahir. Ba tli'i anggur ngorva'an na'a sadawan ovi ngorva'an ra a'uk.”§

Tamata Farisi ra rorat Yesus na'a amar i Yahudi ra ryari ira

²³ Amar isa na'ut i Yahudi ra ryari ira, na Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rban-etel va'i gandum ra, na Yesus Ni tamata ra rfufu gandum ni funu boku. ²⁴ Tamata Farisi ra rfalak verin Yesus ne, “Msyi'ik kikyai! Afakinimi ira rangal dida agama ni inukun ra, ma rotu afa i wol bisma totu na'a amar i tyari ita?”

²⁵⁻²⁶ Yesus nyalak ne, “Mia wol byas obin afa ovi Raja Daud notu ra na'ut Abyatar neluk Yahudi rira Mela Falurut Ila'a? Daud ovu ni tamata ra rablafar, ba Ia nti befak dawan i

‡ **2:20** 2:20 Yesus nyalak wean ini, boma rka'a ne, amar i veka nma, na Ia wol nleal roak, beti ni tamata ra rtolat. § **2:22** 2:22 Yesus nala vaivatul kamkuma irua ini, boma tamata ra rka'a ne, ira rorang a'uk afa ovi Yesus nair verin ira, ma deka rtafal rira adat tali uburir-nusirira ra.

ba'i raraning Ubu na'a. Ia nti ralan ma nala roti i rfadok-aling roak verin Ubu ma na'an. Nata ntnang vali roti avyai verin ni tamata ovi rorang ia, velik ne na'a dida agama ni inukun ra, na mela falurut ra a'uk sa'i bisma ra'an roti avyai."* ²⁷ Nata Yesus ntfal ma nfalak verin ira ne, "Ubu nala amar isa ma tamata ra ryari ira. Ia wol nfadoku tamata verin amar i ryari ira. ²⁸ Ya'a Tamata Yanan Ya'a, ba Ning fareta ti naran vali amar i tyari ita."

3

Tamata Farisi ra wol rtorung ma Yesus notu ma lolin tamata ra na'ut amar i Yahudi ra ryari ira

Matius 12:9-14; Lukas 6:6-11

¹ Yesus newal Ia nti Yahudi rira rahan falurut ralan a, na brana isa na'a inyai liman lahir nmata. ² Tamata Farisi ovi rna'a inyai rsi'ik nanuang Ia, betane notu ma lolin brana yai na'a amar i Yahudi ra ryari ira, boma rmangadu Ia. ³ Ia nfalak verin brana i liman nmata yai ne, "Mwa ma mdiri tamata ovi rna'a ini waharira ralan ra!"

⁴ Nata, Yesus norat tamata avyai ne, "Dida agama ni inukun ra rfalak ma bis totu afaka na'ut amar i tyari ita? Totu afa ovi lolin ra, te afa ovi sian ra? Tlobang tamata ra ma rva'at, te tfedan ira?" Na'uk ira wol vair lahir. ⁵ Yesus ralan a lalau, tevek ralarira ra rangrebat dalang, ba nsi'ik lilit ira ovu wahan nangrova. Ia nfalak

* 2:25-26 2:25-26 Raja Daud ovu ni tamata ra wol rangal Ubu Ni inukun.

verin brana yai ne, “Mlauk limam a mwa.” Ia nlauk liman a ma Yesus notu ma lolin lahir ia. ⁶ Tamata Farisi ra rdir-talik wan yai ma rti murin. Ba Farisi ra ovu tamata ovi rorang Herodes rasdovu lahir ira ma al ranovak ma ra'an vai isa mane rfedan Yesus.

Tamata rivun rdava Yesus ma rsi'ik Ni lolin a
⁷⁻⁸ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rewai ira rti danau Galilea. Tamata rivun ila'a rtali propinsi Galilea rorang ira, ovu tamata ovi rma vali rtali propinsi Yudea, rtali kota Yerusalem, propinsi Idumea, wan ovi rna'a oar Yordan ni lahir a, ovu vali rtali wan ovi sarseri ovu kota Tirus ovu kota Sidon. Tamata rivun ila'a rarenar ne, Yesus notu mujizat rivun, ba rma ma rtuan Yesus. ⁹ Ia nfalak verin Ni tamata ovi rorang Ia ma ti rala kumal isa verin Ia, boma wean i tamata rivun avyai rdir-sidekin ira, na wol rdekin kena Ia. ¹⁰ Ia notu ma lolin roak tamata rivun ovi rira suhut ra, ba tamata liak ovi rira suhut obin rdir-sidekin ira ma rkiwal ma rkena Ia. ¹¹ Tamata liak boku vali nait sian ra rleal ira, ma na'ut i rsi'ik Yesus, na rsangatur lahir verin Ia ma rafwak ne, “Ubu Yanan Oa!” ¹² Na'uk Yesus nfalak teri lahir ma deka rfalak ne, iki Ia.

Yesus nfili tamata vutu rahin irua ma reluk Ni rasul ma rorang Ia na'a Ni karya

Matius 10:1-4; Lukas 6:12-16

¹³ Yesus nva'al vuar isa ma nera tamata ovi ralan nfalak a ma rorang Ia. Ba tamata avyai rma ma rtuan Ia. ¹⁴ Ia nfili tamata vutu rahin irua ma reluk Ni rasul ma rorang Ia, boma nsinir ma rti rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin, ¹⁵ ovu nala Ni ngrebat verin ira ma raling vatuk nait sian ra tali

tamata ra. ¹⁶ Tamata ovi Yesus nfile ra, nararira Simon i Yesus nfanara ia ne Petrus, ¹⁷ Yakobus irua warin a Yohanes, yamarira naran Zebedeus (Yesus nfanara ira ne Boanerges, ihin a vairira wean dodung). ¹⁸ Andreas, Filipus, Bartolomeus, Matius, Tomas, Yakobus i yaman naran Alfeus, Tadeus, Simon i ntali sidovung isa naran Zelot, ¹⁹ ovu Yudas Iskariot i nfeedi Yesus.

*Yahudi rira dawan ovi rair Ubu Ni inukun ra rfalak ne Yesus Ni ngrebat ntali Beelzebul
Matius 12:22-32; Lukas 11:14-23; 12:10*

²⁰ Nata Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rewai ira rti rahan i nleal a, na tamata rivun rasdovu ewal ira, ba Yesus ovu Ni tamata ra wol bisma rafna'an. ²¹ Ni tiniman rarenar afa yai, ba rti lahir ma rala Ia. Ira rfalak ne, "Yesus nfoar-nlakat roak!" ²² Yahudi rira dawan boku ovi rair Ubu Ni inukun ra rtali Yerusalem rma ma rfalak ne, "Beelzebul i nitdawan ia nleal Yesus! Nait sian rira dawan ini nala ngrebat verin Ia ma naling vatuk nait sian ra."

²³ Ba Yesus nera tamata rivun avyai ma nala vaivatul kamkuma al nfalak verin ira ne, "Nitdawan wol naling nala ni nait sian ra tali tamata. ²⁴ Wean i rsiduk nuhu dawan isa na'ut ifira ma sidovung ra rotu rihi, na nuhu dawan yai veka nama'ar. ²⁵ Wean i tamata ra rsingarahi na'a rahan teta isa, na rira rahan teta veka nama'ar vali. ²⁶ Ba wean vali i nitdawan nsingarahi-sikual ovu ni nait sian ra, na ni fareta veka nama'ar ma wol nfaret-nala roak ira. ²⁷ Wean vali inyai, wol tamata nti nala tamata ngrebat isa ni rahan ma nbori ni metan ra, na'uk musti

nkeak ia veki, beti nbor-nala ni metan ra.* ²⁸ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ubu bisma na'i vatuk tamata rira salasilan ra, velik ne rfalak sian Ia. ²⁹ Na'uk tamata ovi rfalak sian Ubu Ni Roh, na Ubu veka wol na'i vatuk roak rira salasilan ra. Ba rira salasilan yai nana'a, nata ti wol ni wahan."

³⁰ Yesus nfalak wean inyai, tevek tamata boku rfalak ne, nait sian nleal Ia.

Yesus renan ovu warin ra
Matius 12:46-50; Lukas 8:19-21

³¹ Nata Yesus renan ovu warin ra rma, na'uk rdiri rahan murin watan, ba rsinir tamata ra ma ti rera Ia. ³² Tamata rivun rdok-lilit Yesus ma rfalak verin Ia ne, "Baba, ti ma msi'ik renam ovu warim ra rna'a murin eri. Ira inar ma rangrihi nulu Oa."

³³ Yesus nfalak verin ira ne, "Ya'a renang iki te waring aba?"

³⁴ Yesus nsi'ik tamata ovi rdok-lilit Ia ma nfalak ne, "Mia ini renang ovu waring ra! ³⁵ Tamata iki watan not-orang afa ovi Ubu ralan nfalak a, na Ya'a urang ia, waring ia, ovu renang ia."

4

Yesus nala vaivatul kamkuma ma nfamalik na'a tamata i navuri nabat ra
Matius 13:1-9; Lukas 8:4-8

¹ Amar isa, na Yesus nsiair ewal vali na'a danau Galilea nelan a, na tamata rivun ila'a rdir-lilit Ia. Ba Yesus nti ma nrata ndoku kumal isa i nlau na'a danau, ma nsiair na'a inyai. ² Yesus

* ^{3:27} ^{3:27} Yesus nfalak wean ini ma nfaturu ne, Ni ngrebat nrahi nitdawan a.

nala vaivatul kamkuma ra al nair afa rivun verin ira. Ba nair ira ma nfallak ne, ³ “Eka mryenar! Amar isa, na tamata va'i isa nti navuri nabat ra. ⁴ Na'ut i navuri nabat ra obin, na boku rleka na'a linga'an ralan, ba manut nangan ra rma ma ra'an munuk watan. ⁵ Nabat boku vali rleka na'a vatralan i lanun kaddedan watan. Wol mnanat, na nabat ra rarubu lahir, tevek lanun a masnifit watan.

⁶ Na'uk ti ma lera ndirlola, na nabat ovi rarubu roak yai roarira ra rakla munuk ma rangaran, tevek wol rabwa'ar ma lolin obin. ⁷ Nabat boku vali rleka na'a kaddadir ralan. Kaddadir avyai rmel-yatak irubun ra, ba wol vuarira. ⁸ Tali nabat avyai, na boku vali rleka na'a lanun tinemun, ba rarubu rmela ma lolin, ovu vuarira; funu boku rira vatul ra vatvutun taltelun, boku vatvutun naneean, boku vali ratratut sasan.”

⁹ Nata Yesus nfallak verin ira ne, “Iki arun, na eka nrenar ma lolin!”

Afakinimi Yesus nsiair ovu vaivatul kamkuma Matius 13:10-17; Lukas 8:9-10

¹⁰ Ti ma Yesus ovu Ni tamata vutu rahin irua, ntafal vali tamata boku ovi rorang Ia, rti talik roak tamata rivun avyai, na rorat Yesus ne, “Vaivatul kamkuma inlangin a, ihin wean inba?”

¹¹ Yesus nfallak verin ira ne, “Ubu notu ma fyan-aran afa ovi Ia wol nfaivotuk obin verin tamata ra na'a i wean inba ma nfareta tamata ra wean lahir Raja. Na'uk verin tamata liak ra, na air ira ovu vaivatul kamkuma ra, ¹² boma:

velik ne rsi'ik afa ovi otu ra, na'uk wol rfan-aran afa avyai.

Rarenar Ning vaivatul ra, na'uk wol rfan-aran vali,
 boma deka rahil ma rtalik tali rira salasilan ra,
 ma Ubu wol na'i vatuk rira salasilan ra.”*

¹³ Ba Yesus nfallak verin tamata ovi rorang Ia ne, “Mia wol mkya'a vaivatul kamkuma ini, ba wean inba ma mkya'a munuk vaivatul kamkuma ovi veka ufamalik verin mia? ¹⁴ Tamata va'i yai navuri nabat ra, wean ia nfallalik Ubu Ni vaivatul ra. ¹⁵ Tamata ovi rarenar Ubu Ni vaivatul ra, wean nabat ovi rleka na'a linga'an ralan. Na'ut i rarenar, na nitdawan nma lahir ma nal-ewal Ubu Ni vaivatul avyai ma wol rna'a ralarira ra. ¹⁶ Tamata liak boku wean nabat ovi rleka na'a vatralan. Tamata avyai rarenar Ubu Ni vaivatul ra ma rtorung lahir ovu ralarira lolin. ¹⁷ Na'uk ira wean irubun ovi wol rabwa'ar, ba wol rtahang ma mnanat. Ba ti ma rtuan susa te tamata ra rwi-rwa ira, tevek rorang Ya'a, na rafla talik lahir rira inorang a. ¹⁸ Tamata liak boku vali wean nabat ovi rleka na'a kadjadir ralan. Ira rarenar Ubu Ni vaivatul ra, ¹⁹ na'uk ralarira ra raruan na'a afa rivun, ma inar ma rira metan rivun, ovu inar ma rira afa liak ra vali. Ba Ubu Ni vaivatul ra wol wan roak na'a ralarira ra, ma rira vava'at ra wol vuarira. ²⁰ Na'uk tamata liak boku wean nabat ovi rleka na'a lanun tinemun. Ira rarenar Ubu Ni vaivatul ra ovu rtorung ma rala na'a ralarira ra, ba vuarira rivun, ma boku vatvutun taltelun, boku vatvutun nanean, ovu vali ratratut sasan.”

Yesus nfallak ma deka tfonak Ni vaivatul ra tali

* 4:12 4:12 Yesaya 6:9-10

*tamata liak ra**Lukas 8:16-18*

²¹ Ba Yesus nfalak verin tamata avyai ne, “Tamata ra wol rtutun damar ma rulung teri ovu ngusi, te rfadoku na'a ko'i vavan a. Na'uk ira veka rfadoku damar na'a damar wan, te wahal?

²² Afa fanfonak ra veka lyawan, ovu afa ovi tamata ra wol rka'a veka rvotuk. ²³ Ba iki arun, na eka nrenar ma lolin!”

²⁴ Nata Yesus ntafal ma nfalak ewal ne, “Fyikir ma lolin na'a afa i mryenar! Tamata i norang afa ovi air verin ia, na Ubu veka ntafal ma nfan-aran afa ovi ufalak ra. ²⁵ Tamata iki watan inan ma nfan-aran Ubu Ni vaivatul ra, na Ubu veka ntafal ni kaka'a. Tamata iki watan wol inan ma nfan-aran Ubu Ni vaivatul ra, velik ne nka'a kadkedan roak, na Ubu veka nala munuk kaka'a yai tali ia.”

Yesus nala vaivatul kamkuma ma nfamalik na'a nabat i nmela narubu a

²⁶ Yesus nfalak ewal ne, “Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja veka wean ini. Tamata isa nti ni va'i ma nava nabat ra. ²⁷ Tamata yai ovan-amar tuba-batar watan ia. Nabat avyai rarubu ovu rmela ma dawan ira, na'uk ia wol nka'a ne, afakinimi wean inyai. ²⁸ Lanun sa'i nfaihing afamtahan ra ma vuarira. Ba kan ra ula ira, nata funu ra, beti vuan ra. ²⁹ Wean i vuarira rwavar roak, na tamata va'i yai nti ma nafdiar, tevek naran roak amar fadiar a.”

*Vaivatul kamkuma na'a nabat i kako'u lalean a**Matius 13:31-32,34; Lukas 13:18-19*

³⁰ Yesus norat vali ira ne, “Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja, na felan a veka wean inba?

Ufamalik vaivatul kamkuma aka al ufalyawang Ni Fareta a? ³¹ Na'ut i Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja, na veka wean ini: tamata isa nala sesawi ni vatul a ma nava na'a ni va'i a. Sesawi ni vatul yai ko'u lia munuk tali afa ovi rira vatul ra munuk na'a lanit ivavan a. ³² Na'uk ti ma narubu, na dawan lia munuk afa liak ovi rna'a va'i a. Sanan ra dawan, ba manut nangan ra ti rotu rira renga na'a."

³³ Yesus nair tamata ra ovu vaivatul kamkuma rivun ovi wean vaivatul kamkuma avyai, ma inovan ovu rira kaka'a. ³⁴ Ia nair ira ovu vaivatul kamkuma ra watan, na'uk ti ma nana'a aling Ia ovu Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia, na nfalyawang munuk afa avyai verin ira.

Yesus ntabu nait ovu saksakan ra ma rorang vain a

Matius 8:23-27; Lukas 8:22-25

³⁵ Nata lera nakduvul ma lafloran roak, na Yesus nfalak verin Ni tamata ovi rorang Ia ne, "Mya ma tati danau Galilea ni lahir a."

³⁶ Yesus ndoku kumal ralan obin, na Ni tamata ovi rorang Ia raroal ma rarata kumal yai, beti rti talik tamata rivun avyai. Kumal liak boku rorang vali ira.

³⁷ Nata nait fufakmetan nkena ira, ba saksakan ra mane rulang ira, ovu wear ndata lahir rira kumal ralan a, ba sarseri ma rakduvul. ³⁸ Yesus naluni bantal isa na'a kumal ni muri a, ma ntub-lufa. Ni tamata ra rkadu Ia ma rfalak ne, "Tuan Guru, Oa wol fwaduli lahir! Ita mane takduvul roak ini!"

³⁹ Yesus nbatar ma nfareta nait a, ma nfalak verin saksakan ra ne, "Ngarlina kikyai!" Nait

ovu saksakan rtalik lahir ma danau yai ngarlina ma latlatan.

⁴⁰ Ba Yesus nfallak verin ira ne, “Mia byobar aka? Afakinimi wol myorang Ya'a?”

⁴¹ Ira rbobar urun i lahir ma rsifalak afa verin ira ne, “Ini tamata iki mnga'un, ma nfaret-nala nait ovu saksakan ra ma rorang Ia?”

5

Yesus naling vatuk nait sian tali brana isa, ba lolin roak ia

Matius 8:28-34; Lukas 8:26-39

¹ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia raran roak danau ni lahir a, na'a wan i tamata Gerasa rleal.

² Yesus nsuta tali kumal ralan a, na brana isa nait sian nleal ia, ntali van ovi rfadoku tamata matmatan na'a nma ma ntuan Yesus. ³ Brana yai nana'a watan van matmatan avyai, ovu tamata ra wol rdadul nala roak ia, velik ne rdadul ia ovu kakeak tma'an. ⁴ Tamata ra rdadul ma rivun roak liman a ean a ovu kakeak tma'an, na'uk not-visal watan kakeak ra. Wol tamata isa ntaha teri nala ia, tevek nangrebat da'in. ⁵ Ovan-amar ia nbana tia ma watan na'a van avyai, ovu nafwak lalawatan na'a vuar ra, ovu vali nala vatu ovi ramneran ra ma al nfamngala tenan a.

⁶ Na'ut i nsi'ik Yesus tali raroa nma, na nafla ti ntuan Ia ma nsangatur ma nraning Ia. ⁷⁻⁸ Yesus nfallak verin nait sian i nleal brana yai ne, “Oa nait sian oa, ba muti talik brana ini!”

Nait sian yai notu ma brana yai nafwak ne, “Yesus mwa ini ma motu afaka verin ya'a? Oa ini Ubu i Ni dawan nlia munuk afakataka Yanan

Oa. Ala Ubu naran a ma era verin Oa ne, deka motu sian ya'a!"

⁹ Ba Yesus norat ia ne, "Oa naram iki?"

Ia nfalak ne, "Ya'a narang Legion, tevek nait sian rivun ami."* ¹⁰ Ba nera lalawatan verin Yesus ma deka nsinir ira ma rti talik wan yai.

¹¹ Vavu dur dawan isa rfaseri wan yai ma rafnuak al rdava rira fana'an na'a yuar ni dadudur a. ¹² Nata nait sian avyai rera lablobang verin Yesus ne, "Fara msinir ami ma ti amna'a vavu averi."

¹³ Yesus ntorung, ba nait sian ra rti talik brana yai ma ti rna'a vavu dur yai. Vavu avyai, snain nlabas rivun irua, rafla ma rti rtobur tali bili'in nelan ma rsuta danau ralan ma rakduvul ma rmata munuk.

¹⁴ Tamata ovi rfawatak vavu avyai rafla ma ti rfamalik na'a kota isa ovu ahu ovi rfaseri inyai ne, Yesus nsinir nait sian ra ma ti rna'a vavu dur isa. Ba tamata ra ti ma ramunin afa i Yesus beti notu a. ¹⁵ Ba rma ma rtuan Yesus, na rarea brana i lan a, nait sian ra rleal ia. Nait sian ra wol rleal roak ia ma nka'a wan roak. Ia ndoku ovu noru-neluk ni kadaravit roak, ba rbobar. ¹⁶ Tamata ovi rarea brana i lolin roak ia yai, ti rfamalik ne, Yesus naling vatuk roak nait sian ra tali tamata i nait sian ra rleal ia, ma ti rna'a vavu dur isa. ¹⁷ Ba rera lablobang verin Yesus ma nti talik warira yai.

* 5:9 5:9 Legion ihin a ne, Roma rira suldadu ra rira sidovung dawan, ka'a bi suldadu rivun ifa'at ti naran rivun inean. Vai mala nfalak ne, pasukan te batalion.

¹⁸ Ba Yesus mane nrata kumal ralan, na brana i lan a nait sian ra rleal ia, nera verin Yesus ma novu vali.

¹⁹ Na'uk Yesus wol ntorung ma novu, ma nfalak verin ia ne, “Ni lolin a, mewal a'uk oa muti mu ahu a, ma fwamalik verin mu rahan teta na'a Duila'a Ni afa lolin ovi notu munuk roak verin oa, ovu Ni silobang i nfaturu roak verin oa.”

²⁰ Ba brana yai nti wan i naran Dekapolis† ma nfamalik na'a afa lolin ovi Yesus notu verin ia, ma tamata ovi rarenar ra rtalkaka munuk.

Yesus notu ma lolin ewal Yairus yanan vata, ovu vata i nkena Yesus ni ravit blawat a

Matius 9:18-26; Lukas 8:40-56

²¹ Yesus navul kumal ma netal ewal nti danau ni lahir a. Na'a danau yai nelan a, tamata rivun rma ma rdir-lilit Ia. ²² Tamata dawan isa, naran Yairus. Ia nban-ulu na'a Yahudi rira rahan falurut a. Ia nma ma nsi'ik Yesus, na nsangatur ma nsoak wahan a na'a Yesus wahan ralan a, ²³ ma nera ovu ralan urun ne, “Baba, yanak vata nawar ma dawan ia, ma sarseri ma nmata. Fara mwa ma mlobang ia ma fwadoku limam na'a tenan a, boma deka nmata!”

²⁴ Ba Yesus irua Yairus rti, na tamata rivun ila'a rorang Ia, ba tamata avyai rsidekin ira. ²⁵ Tali tamata rivun avyai, na vata isa laran nvoat ma dawan da'in, ti naran varat vutu rahin irua roak. ²⁶ Vata yai ni vava'at wol lolin lahir, ovu nala munuk roak ni metan ra al nbahir dokter ra,

† 5:20 5:20 Ira rfaliak vali wan Dekapolis ne, ahu vutu, tevek ahu vutu na'a wan yai. Dekapolis yai nana'a danau Galilea ni lahir timur ovu tranan.

na'uk nawar watan ia ovu ntafal ma aleman.
²⁷ Ia nrenar roak ne, Yesus notu ma lolin ewal tamata ra, ba na'a tamata rivun fruarira ra, na vata yai nahu Yesus murin nma ma nebang Ia, ma nkena Ni ravit blawat a. ²⁸ Ia nanovak na'a ralan a ne, "Fara ukena watan Ni ravit blawat a, na veka lolin ewal ya'a!" ²⁹ Na'ut i nkena Yesus Ni ravit blawat a, na brian munuk laran i nvoat a ntalik lahir, ba ia nfarnuang ne, lolin ewal ia tali ni suhut a.

³⁰ Na'ut inyai lahir, na Yesus a nka'a ne, Ni ngrebat a ntali tenan nti ma notu ma tamata suhut ra lolin ewal ira. Ba nfulak Ia na'a tamata rivun avyai fruarira ma norat ira ne, "Iki nkena Ning ravit blawat i?"

³¹ Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rfalak ne, "Bapa ka'i msi'ik watan, tamata rivun rdir-lilit Oa, ba rdekin kena Oa, na'uk morat watan obin ne, 'Iki nkena Ya'a?' "

³² Na'uk Yesus nsi'ik lilit ira obin al ndava tamata i nkena Ia.

³³ Vata yai nka'a roak ne lolin roak ia, ba nbobar ma raruru ia, ma nma ma nsangatur na'a Yesus wahan ralan a, ma nfamalik verin Ia na'a afakataka munuk.

³⁴ Ba Yesus nfalak verin vata yai ne, "Titi, morang Ya'a, ba lolin roak oa! Lolin roak oa, ba mewal oa, ovu fara Ubu nala Ni malinan verin oa."

³⁵ Na'ut i Yesus nangrihi obin, na Yairus i nban-ulu na'a Yahudi rira rahan falurut yai, ni tamata ifira rtali ni rahan rma. Ira rfalak verin Yairus ne, "Itrana, yanam vata nmata roak, ba deka fwafrea Tuan Guru."

³⁶ Na'uk Yesus nafena ma nrenar afa ovi rfalak ra, ba nfalak verin Yairus ne, “Deka bwobar, ba morang watan Ya'a!”

³⁷ Yesus wol ntorung ma tamata rivun avyai rban-orang Ia, na'uk ntorung watan ma Petrus, Yakobus irua warin a Yohanes rovu Ia. ³⁸ Ti ma raran Yairus ni rahan, na Yesus nsi'ik rahan ralan a vangoa-vanga, ovu rvakar al rfaktanit ma vair dawan. ³⁹ Yesus nti ralan ma nfalak verin ira ne, “Afakinimi vangoa-vanga ovu byakar i? Kasiko'u yai wol nmata, na'uk ntub-lufa watan!”

⁴⁰ Ira rmalit waweang Yesus, ba Ia nsinir ira ma rti murin. Ia novun kasiko'u yai renan ovu yaman a, ntafal vali tamata itelu ovi rorang Ia ma rti wan i kasiko'u yai ntuba a. ⁴¹ Yesus ntaha kasiko'u yai liman a ma nfalak verin ia ne, “Talita kum‡.” Faliak ini ihin a ne, “Titi, ufalak verin oa ma bwatar kikyai!”

⁴² Kasiko'u yai nva'at ewal ma nbatar lahir ma nbana. Ia ni varat vutu rahin irua. Tamata ovi rsi'ik afa i Yesus notu yai rtalkaka urun i lahir! ⁴³ Na'uk Yesus nfalak teri lahir ma deka rfaiivar verin iki watan na'a afa i notu a. Ia nfalak munuk wean inyai, na nsinir ira ma rala afamtahan ma kasiko'u yai na'an.

6

Tamata ovi rtali Yesus Ni ahu wol rorang Ia Matius 13:53-58; Lukas 4:16-30

¹ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rti talik wan yai, ma rti Ni ahu. ² Na'ut amar i Yahudi ra ryari ira, na Yesus nsiair na'a rira rahan

‡ 5:41 5:41 Yesus nala Ni vai (Aram) na'a faliak ini.

falurut. Tamata rivun rarenar afa ovi nfalak ra, na rtalkaka. Ba rsiforat ira ne, “Ia nka'a afa avyai tali inba? Ia Ni kaka'a ntali iki? Iki nala ngrebat ini verin Ia ma not-nala mujizat ra? ³ Ia tukan kayu Ia. Renan naran Maria ovu warin ra verin Yakobus, Yoses, Yudas ovu Simon. Uran ra rleal vali ini.” Tamata rivun avyai ralar sian Ia, ba rafena ma rorang Ia.

⁴ Yesus nfalak verin ira ne, “Tamata ra ralang nabi isa na'a wan inba watan, na'uk wol ralang ia na'a ni ahu, ovu na'a ni rahan teta, ovu ni tiniman ra wol ralang vali ia.”

⁵ Yesus wol notu mujizat na'a inyai, tevek wol rorang Ia. Na'uk nfadoku liman nana'a tamata ifira watan ovi rira suhut ra, ma lolin ewal ira.

⁶ Yesus nabrian, tevek wol rorang Ia.

Yesus nala Ni ngrebat verin Ni tamata vutu rahin irua, ma nsinir ira ma ti rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin

Matius 10:5-15; Lukas 9:1-6

Nata Yesus nban-lilit ahu ovi rna'a wan yai, ma nsiair. ⁷ Na'ut inyai, na Ia nasdovu Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia, beti nsinir ma raruan ira rti, ovu nala Ni ngrebat verin ira ma raling vatuk nait sian ra tali tamata ra. ⁸ Yesus nsurak ira ma nfalak ne, “Deka mtyaha afa rivun na'a bira banbanan, ba mtyaha watan bira takil ra. Deka mtyaha kesi, sadawan, ovu vali kubang. ⁹ Mya'adoru tatea ra na'a eabira ra, na'uk deka mtyaha ravit blawat, nlia tali isa.”

¹⁰ Ia ntafal ma nfalak verin ira ne, “Wean i miti rahan isa, na mnya'a inyai, ti naran i mane miti talik wan yai. ¹¹ Wean i tamata ovi rna'a ahu

isa wol rtorung ma mnya'a inyai, ovu vali wol rarenar bira vaivatul ra, na byan-talik wan yai. Misnabar vatuk kyavu tali eabira ra, boma neluk faneak ne, Ubu veka nukun ira.”

¹² Ba Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rti rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ra, boma rahil ma rtalik tali rira salasilan ra. ¹³ Ira raling vatuk nait sian rivun tali tamata ra. Raslofi vali ngul na'a tamata rivun ovi rira suhut ra, ma lolin ewal ira.

Herodes nanarin Yesus ne, Yohanes i nmata roak nva'at ewal

Matius 14:1-12; Lukas 9:7-9

¹⁴ Raja Herodes* nrenar roak afa ovi Yesus notu ra, tevek tamata rivun rka'a roak naran a. Tamata boku rfalak ne, “Yohanes i nbaptis tamata ra nva'at ewal roak tali matmatan a, ba ia ni ngrebat ma not-nala mujizat ra.”

¹⁵ Na'uk tamata liak boku rfalak ne, “Ia ini nabi Elia.”†

Boku rfalak vali ne, “Yesus yai nabi Ia, wean nabi lalan ra.”

¹⁶ Herodes nrenar afa ovi tamata ra rfamalik yai, na nyalak ne, “Wahal, inyai Yohanes i usinir tamata ra ma rvangal ia nva'at ewal roak!”

¹⁷⁻²⁰ Herodes nala roak warin i Filipus awan a naran Herodias ma neluk awan, ba Yohanes nyalak lalawatan verin ia ne, “Wol bisma msifa

* **6:14** 6:14 Herodes yai naran Herodes Antipas. Herodes nfareta propinsi Galilea ovu propinsi Perea. Ia yaman a, naran Herodes Agung, inan ma nfean Yesus na'ut i kako'u Ia (msi'ik Matius 2:16-18). † **6:15** 6:15 Tamata Yahudi rfikir ne, nabi Elia yai veka nma lan ma naruk linga'an verin Raja i nsikat tamata tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal.

ovu ia, tevek motu wean inyai, na mangal roak Ubu Ni inukun ra!"‡

Afa i Yohanes nfallak yai notu ma Herodias ntonan mane nfedan ia, na'uk wol not-nala, tevek Herodes nalang Yohanes ovu nka'a ne, ni vava'at a nmalola ovu wol ni salasilan lahir. Velik ne afa ovi Yohanes nfallak yai rotu ma Herodes ralan raruan, na'uk inan ma nrenar watan. Herodes nfallak ma rtaha Yohanes ma rkeak ia ma ti rfadoku ia na'a bu'i ralan a. Notu wean inyai tevek awan a, na'uk nsinir tamata ovi rna'a bu'i ralan a ma rwanar Yohanes.

²¹ Ti nata Herodias ndav-nala roak linga'an mane nfedan Yohanes. Na'ut inyai, na Herodes notu ni snoba ma al nfangnanang ni amar vulan kena. Ia nasdovu munuk ni dawan fareta ra, dawan suldadu ra, ovu vali tamata dawan ra na'a propinsi Galilea. ²² Herodias yanan vata nti snoba ralan ma nso'i-nsomar. Ba notu ma raja Herodes ovu ni mangun ra inar urun. Herodes nfallak verin vata mnelat yai ne, "Mera afaka watan tali ya'a, na veka ala verin oa!"

²³ Ia nafwaba lahir verin vata yai ne, "Mera afaka watan tali ya'a, na veka ala verin oa, velik ne wang i ufareta ni lahir vali, veka ala watan verin oa."

²⁴ Ba vata yai nti murin ma norat renan ne, "Veka era afaka tali ia?"

Renan nfallak ne, "Mera Yohanes i nbaptis tamata ra, ulun a."

‡ 6:17-20 6:17-20 Yohanes ntab-teri Herodes, tevek afa i notu ovu warin i Filipus awan a nangal lahir afa ovi rtulis roak na'a Imamat 18:16 ovu 20:21. Ayat avyai rfallak ma tamata wol bis nala a'an-warin ra awarira ra.

²⁵ Nata vata yai newal lahir ia ma ti nfallak verin Herodes ne, “Era ma fwadoku Yohanes i nbaptis tamata ra, ulun a, na'a binan dawan isa ma mala verin ya'a.”

²⁶ Herodes nrenar afa i vata yai nfallak a, na ralan lalau urun, na'uk wol nala'ing nala roak afa i vata yai nera, tevek nafwaba roak ma ni mangun ra rarenar. ²⁷ Ba Herodes nsinir lahir suldadu isa ma ti nffedan Yohanes, ma nala ulun a verin ia. Suldadu yai nti bu'i ralan ma nvangal Yohanes ulun a. ²⁸ Ia nffadoku Yohanes ulun a na'a binan dawan isa, beti rala verin vata mnelat yai, ma ntaha ti verin renan a. ²⁹ Ti ma Yohanes ni tamata ovi rorang ia rarenar ne nmata roak, na rti ma rala tbunan a ma ti rfanuba na'a van isa ralan a.

Yesus notu mujizat ma nffamela roti ovu ian ra al nfa'an tamata rivun ilima

Matius 14:13-21; Lukas 9:10-17; Yohanes 6:1-14

³⁰ Yesus Ni tamata ovi lan nsinir ira ma rti rfamalik Ubu Ni vaivatul ra rewal ira ma ti rtuan Ia. § Ira rfamalik munuk afa ovi rotu ra, ovu vali rira afa ovi rair ra verin Ia. ³¹ Yesus nfallak verin ira ne, “Mya ma did tinemun tati wan lean vu isa ma myari kedan mia.” Ia nfallak wean ini, tevek tamata ra rma ma rtuan lalawatan ira, ma wol rafna'an ovu wol rot-nala akataka vali. ³² Ba aksa ira ravul kumal rti wan lean vu isa. ³³ Tamata rivun rarea ira rti, na ref nala ira, ma tamata avyai rtali ahu munuk na'a wan yai rafla watan rahu raa ma raran lan, beti Yesus ovu Ni

§ 6:30 6:30 Yesus Ni tamata ovi nsinir ira ovu rorang Ia na'a ini, nffaturu Ni tamata vutu rahin irua ovi reluk rasul ra.

tamata ra raran. ³⁴ Ti ma Yesus nsuta tali kumal ma nda, na nsi'ik tamata rivun avyai. Ia nfaturu Ni silobang verin ira, tevek ira wean domba ovi wol duarira. Nata nair afa rivun verin ira.

³⁵ Lera nakduvul ma laflofan roak, ba Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rma rtuan Ia ma rfalak ne, "Wol tamata rleal wan lean vu ini, ovu vali lera sian roak, ³⁶ ba msinir ira ma rti ahu ovi sarseri ma rfaha afamtahan ma ra'an."

³⁷ Na'uk Ia nfalak verin ira ne, "Mia musti fya'an ira!"

Ira rfalak verin Ia ne, "Ba ami musti amfaha roti fyawan dinar* ratut irua ma amfa'an tamata rivun ovi?"

³⁸ Ba Ia norat ira ne, "Bira roti ifira? Eka miti ma msyi'ik."

Ira rti ma rsi'ik, ma rewal ira ma rfalak ne, "Roti ilima ovu ian irua."

³⁹ Yesus nsinir tamata avyai munuk ma rotu rira sidovung ma rdoku ngrova yanat ratarira ra.

⁴⁰ Ba tamata rivun avyai rdoku na'a sidovung ra, ma tali sidovung avyai, na boku tamata vatvutun lamliman, boku vali ratratut sasan.

⁴¹ Yesus nala roti ilima ovu ian irua yai, beti ntadata nrata lanit ma nfalak fara weninyai verin Ubu. Ia notu munuk wean inyai, beti nvisul roti avyai ma nala verin Ni tamata ovi rorang Ia, boma rti rsiduk verin tamata rivun avyai. Nvisul vali ian irua yai ma rsiduk verin tamata ra munuk. ⁴² Ira rir tinemun rafna'an ma evurira ra rveda munuk roak, ⁴³ beti Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rasdovuk munuk roti

* **6:37** 6:37 Kubang dinar ratut irua sama ovu tamata ni kadi na'a vulan iwalu.

teran ovu ian teran avyai na'a ahir vutu rahin irua rngora. ⁴⁴ Tali tamata ovi ra'an roti ovu ian avyai, brana ra watan rivun ilima.†

Yesus nbana na'a wear ratan na'a danau Galilea

Matius 14:22-33; Yohanes 6:16-21

⁴⁵ Yesus nsinir lahir Ni tamata ovi rorang Ia ma ravul kumal yai, ma ula ira rti ahu Betsaida na'a danau Galilea ni lahir a. Ia nana'a wan yai obin ma nsinir tamata rivun avyai ma rewai ira.

⁴⁶ Ti ma tamata rivun avyai rsilyaha, beti Yesus nva'al vuar ma naflurut. ⁴⁷ Ti ma ovan roak, na Ni tamata ra rna'a kumal yai ma rti raran roak danau ni fruan a, na aksa Ia na'a da obin.

⁴⁸ Yesus nsi'ik ira rvahi ma nawar ira, tevek nait a dawan nangal ira. Ka'a bi nfada'ing amar roak, beti Yesus nbana na'a wear ratan ma norang ira, ovu notu mane nbana lia ira. ⁴⁹ Na'uk ti ma rarea Ia nbana na'a wear ratan, na rnarin ne nitu ngran Ia, ba rafwak, ⁵⁰ tevek ira munuk rarea Ia ovu rbobar urun i lahir. Na'uk Ia nfalak lahir verin ira ne, "Ralabira ra deka kako'u, tevek ini Ya'a, ba deka byobar!"

⁵¹ Yesus nrata kumal yai ma ntuan ira, na nait ntalik lahir. Ira rabrian munuk, ⁵² tevek wol rka'a Yesus Ni dawan obin. Velik ne rsi'ik roak Ia nfamela roti ovu ian ra, na'uk ralarira rasmotak watan.

Yesus notu ma lolin ewal tamata rivun tali rira suhut ra

Matius 14:34-36

† 6:44 6:44 Na'a wan yai rarekan watan brana ra rivun ilima. Wol rarekan vata ovu kasiko'u ra obin.

⁵³ Ira ravul kumal yai ma retal nala roak danau Galilea, ma rda raran ngur tavun i rfanara ia ne Genesaret, ma rfalau rira kumal a. ⁵⁴ Rsuta tali kumal yai, na brian munuk, tamata ra refnala lahir Yesus. ⁵⁵ Ba tamata ra rban-lilit lahir wan yai, ma rfaivar verin tamata ra ne, Yesus nana'a wan yai. Nata, tamata ovi wol rira suhut ra rvara ovi rira suhut ra na'a rira dari ra, ma rti wan inba watan ovi rarenar ne, Yesus nana'a. ⁵⁶ Na'a wan inba watan Yesus nma, na'a ahu te kota te wan liak, ira rovun tamata ovi rira suhut ra rti wan i rfedi-rfaha afa na'a. Nata tamata ovi rira suhut ra rvakar al rera verin Ia ne, "Fara mtorung ma amkena watan mu ravit a blawat ni wahan a." Ba tamata ovi rkena Ia, lolin munuk ira.

7

Yahudi rira inukun i ntali uburir-nusirira ra Matius 15:1-9

¹ Amar isa, na tamata boku tali Yahudi rira sidovung isa naran Farisi, ovu boku vali tali Yahudi rira dawan ovi rair Ubu Ni inukun ra, rtali Yerusalem rma ma rtuan Yesus. ²⁻⁴ Tamata Farisi ra ovu tamata Yahudi liak ra munuk rorang ma dawan adat ovi rtali uburir-nusirira ra. Adat avyai rfalak ma raraming limarira ra beti rafna'an, wean tamata isa newal ia tali wan i rfedi-rfaha afa na'a, na nliru ia ma nmerat veki, beti nafna'an. Ira rorang vali inukun rivun tali uburir-nusirira ra, wean raraming rira ketal, kobi ovu afa ovi rala al rafva'ak ra ma rmerat. Tamata Farisi ra ovu Yahudi rira dawan avyai rsi'ik Yesus Ni tamata boku ovi rorang

Ia rafna'an, na'uk wol rot-orang rira adat ma raraming limarira ra.

⁵ Ba ira mane rfasala Ni tamata ra ma rfalak ne, "Afakinimi Mu tamata ovi rorang Oa wol rorang dida adat ovi rtali ubud-nusid ra? Ira rafna'an, na'uk wol raraming limarira ra."

⁶ Yesus nfalak verin ira ne, "Mia ini wean lahir tamata ovi rfalak afa isa, na'uk rotu afa liak! Afa ovi lan ana, nabi Yesaya ntulis roak na'a Surat Ralan a, rfamalik lahir mia. Yesaya ntulis ne, 'Tamata ovi rfadawang Ya'a ovu rira vaivatul ra, na'uk ralarira ra raroa tali Ya'a.

⁷ Ira raraning Ya'a, na'uk wol ihin lahir, tevek afa ovi rair ra wol rtali Ubu, na'uk rtali tamata!'"*

⁸ Mia wol myorang afa ovi Ubu nfareta ma myotua, ba inabira ma myorang a'uk adat ovi tamata ra rotu."

⁹ Yesus ntafal ma nfalak vali verin ira ne, "Mia mkya'a dalang ma mifena ma myorang afa ovi Ubu nfareta, ma myorang a'uk bira adat ra!

¹⁰ Lalan ana, Musa nfalak roak ne, 'Myalang renabir-yamabira ra,' ovu vali, 'Tamata iki watan i nfalak sian renan te yaman a, na musti rfedan ia.'† ¹¹ Na'uk mia myair tamata Yahudi ra ne, wean i tamata isa nfalak verin renan te yaman a ne, 'Mane ala afa boku verin mia ma al ulobang mia, na'uk ala roak verin Ubu, ma neluk ning korban verin Ia.' ¹² Mia fyalak ne, lolin watan ma tamata yai wol nlobang renan te yaman a. ¹³ Ba wean inyai, na sala ma dawan

* ^{7:7} 7:7 Yesaya 29:13 † ^{7:10} 7:10 Keluaran 21:17

mia. Mia wol fyabana roak Ubu Ni vaivatul ra, tevek myorang a'uk ububir-nusibira rira adat ra. Afa ovi wean inyai, mia myotub ma rivun obin.”

Yesus nair ne, afa ovi rtali tamata ralan a sa'i rfangra ia

Matius 15:10-20

¹⁴ Nata Yesus nera ewal tamata rivun avyai ma nfalak verin ira ne, “Eka mryenar ma lolin afa ovi ufalak ra, boma mkya'a. ¹⁵ Afa ovi mian ra wol rfangra mia. Na'uk afa ovi rtali ralabira ra ka'i rfangra mia.‡ [¹⁶ Ba tamata iki watan tali mia inan ma nka'a Ning vaivatul ra, na eka nrenar ma lolin!”]

¹⁷ Nata Yesus nban-talik tamata rivun avyai ma nti rahan isa ralan a, na Ni tamata ovi rorang Ia rorat Ia na'a vaivatul kamkuma i nfamalik a. ¹⁸ Ia nfalak verin ira ne, “Ba mia wol fyan-aran obin? Wol mkya'a ne, afa ovi rtali murin rti tamata evun ralan wol rot-nala ma ni vava'at wol nmalola na'a Ubu wahan ralan a. ¹⁹ Afamtahan wol nsuta tamata ralan a, na'uk nsuta evun a, beti ntimuri vatuk ia.” (Yesus nfalak wean ini ma nfaturu ne, bisma ta'an afamtahan afaka watan, ovu afamtahan ovi ta'an avyai wol rotu ma dida salasilan.)

²⁰ Yesus ntafal ma nfalak ne, “Afa ovi rtali tamata ralan sa'i rfangra tamata rira vava'at ra. ²¹ Ba afa ovi rtali tamata ralan rotu ma tamata ra rfikir a'uk afa ovi sian ra. Ira rsifa tia ma watan ovu tamata ovi wol awarira verin ira, rbori, rsifedan, ²² tamata ovi rsifa roak, na'uk rtuba

‡ 7:15 7:15 Yahudi rira adat ra rfalyawang afa ovi rfangra tamata tenarira ra, ma rotu ma rira vava'at ra wol rmalola na'a Ubu wahan ralan a.

ovu tamata ovi wol awarira verin ira, tamata ovi inar ma rtafal ila'a rira metan ra, inar urun ma rot-visal tamata rira vava'at ra, rsiklabir sian, rorang rira ininan sian ra, rbo'itea tamata liak rira metan ra, rfalak sian tamata, rfakaratat tenarira ra, ovu vali rboda-rbadi. ²³ Afa sian avyai munuk rtali tamata ralan ovu rotu ma ni vava'at a wol nmalola na'a Ubu wahan ralan."

Vata isa norang Yesus, velik ne wol Yahudi ia Matius 15:21-28

²⁴ Yesus nban-talik propinsi Galilea ma nti wan i nfaseri kota Tirus. Ia nti rahan isa ralan a, ovu nafena ma tamata ra rka'a ne, nleal inyai. Na'uk wol nfonak nala tenan, tevek tamata rivun rka'a roak. ²⁵ Na'ut inyai, na vata isa, nait sian nleal yanan vata ko'u a. Na'ut i nrenar afa ovi Yesus notu ra, na nma lahir ma nsangatur nulu Yesus. ²⁶ Vata ini wol tamata Yahudi ia. Ia ntali wan isa naran Fenisia i na'a propinsi Siria. Ia nera lablobang verin Yesus ma naling vatuk nait sian tali yanan vata yai. ²⁷ Yesus nfalak verin ia ne, "Wol lolin, wean i tala kasiko'u rira afamtahan ra ma tvatuk verin yaha ra ma ra'an." §

²⁸ Vata yai nfalak verin Yesus ne, "Kena ta Duila'a, na'uk yaha ra ba'i ra'an kasiko'u rira afamtahan mumun ovi rleka na'a meja vavan."

²⁹ Ba Yesus nfalak verin ia ne, "Oa mu vaivatul ovi fwalak yai lolin, ba bisma mewal a'uk oa, tevek nait sian nti talik roak yanam vata."

§ 7:27 7:27 Na'a vaivatul kamkuma ini, na kasiko'u ra wean tamata Yahudi ra, ovu yaha ra wean tamata ovi wol Yahudi.

³⁰ Vata yai newal ia nti naran ni rahan ma nsi'ik, na yanan ntuba ko'i ratan. Nait sian nti talik roak ia.

Yesus notu ma lolin tamata i naktun ovu nmanu

³¹ Nata Yesus nti talik Tirus ma nti kota Sidon, beti newal Ia nahu wan Dekapolis ma nti danau Galilea.* ³² Tamata ra rovun brana isa nma ma ntuan Yesus. Brana yai nangrihi, na'uk ni vaivatul ra wol lyawan, ovu naktun. Ira rera lablobang verin Ia ma nfadoku liman na'a brana yai. ³³ Ba Yesus novun ia ma rfaroa ira tali tamata rivun ovi rna'a inyai, ma na'adoru liman tanan ra rti brana yai arun ra, beti notu beran na'a liman a ma nkena brana yai earn a. ³⁴ Nata ntadata nrata lanit ma nanak ma dodun, beti nfalak ne, "Efata!" Ihin ne: "Natvadil lahir!"

³⁵ Brian munuk, na arun ra lolin lahir ma nafrenar, ovu earn maraan vali ma nangrihi ma lyawan roak. ³⁶ Yesus nfalak teri tamata ovi rna'a inyai ma deka rfamalik afa yai verin tamata iki watan. Velik ne Yesus nfalak teri ira, na'uk rfamalik lalawatan afa yai na'a inba watan. ³⁷ Tamata ra rtalkaka lahir ma nfalak ne, "Ya'i yo! Ia notu munuk afa ovi ma lolin buas, tevek notu ma tamata i naktun bisma nafrenar, ovu notu ma tamata i nmanu bisma nangrihi."

8

Yesus notu mujizat ma nfamela roti ovu ian ra

* **7:31** 7:31 Msi'ik catatan kaki na'a Markus 5:20.

*al nfa'an tamata rivun ifa'at**Matius 15:32-39*

¹ Na'ut inyai, na tamata rivun ila'a rasdovu ira. Ira wol rira afamtahan ma ra'an, ba Yesus nera Ni tamata ovi rorang Ia ma nfalak verin ira ne,

² “Ufaturu Ning silobang verin tamata rivun ovi, tevek rorang Ya'a amar itelu roak, ovu wol rira afamtahan ma ra'an. ³ Wean i usinir ma rewai ira ovu evurira vu, na veka renweringun na'a linga'an ralan, tevek boku rtali raroa rma.”

⁴ Ira rfalak ne, “Na'a wan lean vu ini, na tala roti tali inba ma naran ma al tfa'an tamata rivun ovi?”

⁵ Yesus norat ira ne, “Bira roti ifira?”

Ira rfalak ne, “Roti ifitu.”

⁶ Ia nsinir tamata rivun avyai ma rdoku lanun, beti nala roti ifitu yai ma naflurut ovu nfalak fara weninyai verin Ubu. Nata nvisul roti ra ma nala verin Ni tamata ra, ma ki rtanang verin tamata rivun avyai. Ba rtanang verin tamata rivun avyai. ⁷ Ira rira ian ko'u boku vali, ba Yesus naflurut ovu nfalak fara weninyai verin Ubu na'a ian avyai, beti nsinir Ni tamata ra ma rtanang vali ian avyai verin tamata ra. ⁸ Rafna'an ma evurira ra rveda roak, beti Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rasdovuk teran ra na'a ahir dawan ifitu rngora. ⁹ Tamata ovi rafna'an ini nlabas rivun ifa'at. Ba Yesus nsinir ira ma rewai ira, ¹⁰ beti Ia ovu Ni tamata ovi rorang Ia rarata lahir kumal isa ma rti wan i naran Dalmanuta.

Tamata ovi rtali Yahudi rira sidovung Farisi rera ma Yesus notu mujizat

Matius 16:1-4

¹¹ Amar isa, na tamata Farisi boku rma ma rtuan Yesus, ma rsisoal ira ovu Ia. Ira rlabir teman Ia ma rera ma notu mujizat isa ma nfaturu ne, Ubu nsinir Ia. ¹² Yesus nanak ma dodun, ma nfalak verin ira ne, “Afakinimi tamata ovi rva'at fiang ini rera ma otu mujizat? Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ya'a veka wol otu mujizat verin mia!”

¹³ Nata nti talik ira ma nrata kumal ovu Ni tamata ovi rorang Ia, ma retal danau yai rti ni lahir a.

Yesus nfalak ma Ni tamata ra rsi'ik warira ma lolin na'a tamata Farisi rira afa ovi rotu ra Matius 16:5-12

¹⁴ Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rablufang ma rtaha roti rivun. Ira rtaha roti isa watan na'a kumal a. ¹⁵ Yesus nala vaivatul kamkuma al nsurak ira ne, “Msyi'ik ma lolin tamata Farisi ra ovu raja Herodes rira ragi a.”*

¹⁶ Ira ka'i rsifalak afa verin ira ne, “Ia nfalak wean inyai, tevek wol dida roti.”

¹⁷ Yesus nka'a afa ovi rfalak ra, ba norat ira ne, “Notu afakinimi msyifalak afa na'a i wol mtyaha roti? Mia wol mkya'a ovu wol fyan-aran obin? Ralabira rangrebat da'in ma wol fyikir aran afa ini? ¹⁸ Matabira, na'uk wol msyi'ik? Arubira, na'uk wol mifrenar? Mia wol mingnanang ne, ¹⁹ amar i uvisul roti ilima verin tamata rivun

* **8:15** 8:15 Tamata Farisi ra ovu raja Herodes rangal Ubu, ba rira pengaruh sian verin tamata rivun, wean ragi kedan nfamela adonan a ma dawan. Yesus Ni tamata ovi rorang Ia wol rfan-aran Ni vaivatul kamkuma yai.

ilima ma ra'an, ovu vali rasdovuk teran ra na'a ahir ifira?"

Ira rfalak ne, "Ahir vutu rahin irua."

²⁰ Yesus norat ewal ira ne, "Amar i uvisul roti ifitu ma tamata rivun ifa'at ra'an, na misdovuk teran ra na'a ahir ifira?"

Ira rfalak ne, "Ahir ifitu."

²¹ Ia nfalak verin ira ne, "Notu afakinimi wol fyan-aran obin?"†

Yesus notu ma brana isa i nkibu a nsirea ewal

²² Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rbana ma raran ahu Betsaida, na tamata boku ovi rna'a ahu yai rovun brana isa i nkibu verin Ia, ma rera lablobang ma nkena tamata kibu yai, boma nsirea ewal. ²³ Ba Yesus ntaha tamata kibu yai liman a ovu nfabana ia ma rti ahu murin. Nata nafnit na'a tamata yai matan a ovu nfadoku liman a na'a matan a, beti norat ia ne, "Msirea roak?"

²⁴ Tamata yai ntadata ma nfalak ne, "Ya'a usi'ik tamata ra, na'uk wearira aa ra rbana."

²⁵ Ba Yesus nfadok-ewal liman a na'a tamata yai matan a, ma lolin roak ia ba nsirea urun, ma nsi'ik afa ra munuk ovu lyawan. ²⁶ Tamata yai lolin roak ia, beti Yesus nsinir ma newal ia nti ni rahan, ovu nsurak ia ne, "Deka muti ahu ralan vekii."

Petrus ntorung ne Yesus Raja i ntevit dida salasilan ra

Matius 16:13-20; Lukas 9:18-21

† **8:21** 8:21 Yesus Ni tamata ovi rorang Ia wol rfan-aran obin ne, Yesus wol nfamalik roti. Ia nfamalik tamata Farisi ovu Herodes rira pengaruh sian.

27 Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rban-talik Betsaida ma rti ahu ovi rfaseri kota Kaisarea Filipi. Ira rna'a linga'an ralan obin, na Ia norat ira ne, "Tamata ra rfalak ne, Ya'a ini iki?"

28 Ira rfalak verin Ia ne, "Tamata boku rfalak ne, Oa ini Yohanes i nbaptis tamata ra. Boku rfalak ne, nabi Elia, ovu vali boku rfalak ne, tamata isa tali nabi ra."

29 Ia norat ira ne, "Na'uk mia fyikir ne, Ya'a ini iki?"

Petrus nfalak ne, "Oa ini Raja i mtevit mami salasilan ra!"‡

30 Ba Yesus nfalak teri lahir ma deka rfamalik afa yai verin tamata iki watan.

Yesus nfamalik Ni matmatan

Matius 16:21-28; Lukas 9:22-27

31 Tali amar yai, Yesus nair Ni tamata ovi rorang Ia ne, "Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, musti utuan susa rivun. Dawan Yahudi ra, ovu Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu vali Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra veka rala'ing Ya'a ma rfedan Ya'a, na'uk amar itelu nelak, na Ubu veka nfava'at ewal Ya'a."

32 Yesus nfalyawang lahir afa yai verin ira. Ba Petrus novun Ia ma rdir-aling ira, beti ntabu Ia.

33 Na'uk Yesus ndir-tamuri Ia, beti nfalak verin ia ne, "Nitdawan, muti vatuk oa tali ini! Afa ovi fwikir ra wol rtali Ubu, na'uk rtali watan tamata ra."

34 Tamata rivun rna'a wan yai, ba Yesus nera ira ovu vali Ni tamata ra ma nfalak ne, "Tamata iki watan inan ma norang Ya'a, na ia musti nalak

‡ 8:29 8:29 Vai Yunani nfalak Kristus ihin a ne, Raja i ntevit tamata ra rira salasilan ra.

tenan a ovu nvara ni aa walwalur a. § Notu wean inyai, beti bisma norang Ya'a. ³⁵ Tamata iki watan inan ma ntahang teri ni vava'at i na'a lanit ivavan a, na ia veka wol ni vava'at kakiwal a. Na'uk tamata iki watan nmata tevek norang Ya'a, ovu nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a, na ia veka ni vava'at kakiwal a. ³⁶ Wean i tamata isa nasdovu munuk metan ovi rna'a lanit ivavan a, na'uk wol ni vava'at kakiwal, na ihin aka? ³⁷ Ia ki nala aka ma al nkati vava'at kakiwal? Wol nala akataka lahir! ³⁸ Fiang ini, mlyeal tamata sian ovi rafena ma rorang Ya'a, fruarira ra. Na'uk tamata iki watan nma'it ma nfalak ne norang Ya'a, ovu wol ntorung afa ovi ufalak ra, na Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, veka wol utorung vali tamata yai, na'ut i uma ewal a ovu Yamang vanan i nfitik nyadat a, ovu vali Ubu Ni sansinir ovi rmerat urun tali lanit ratan."

9

¹ Ia ntafal ma nfalak verin ira ne, "Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tali bir tinemun na'a wan ini, na boku wol rmata obin, na'ut inyai, na ira veka rsi'ik Ubu Ni Fareta nma ovu ngrebat!"

Yesus nfaturu Ni dawan verin Ni tamata itelu ovi rorang Ia na'a vuar ratan a

Matius 17:1-13; Lukas 9:28-36

² Ba amar inean nelak roak, na Yesus novun Petrus, Yakobus ovu Yohanes ma rva'al vuar

§ **8:34** 8:34 Afa ovi Yesus nfalak ra wol ihirira ne, musti rbaku lokat tamata i norang Yesus ma rfaklo'i ia na'a aa walwalur. Na'uk musti tfakabava tenadida verin Ubu ma tot-orang Ni vaivatul ra. Wol tka'a vali ne, Ubu Ni banbanan verin ita ma tatuan susa te tmata, te wahal.

karatat isa, ma aksa ira watan na'a inyai. Ira rsi'ik, na Yesus felan a naling roak ia.* ³ Afa ovi nung a neluk ra, rangiar urun ma rfitik-ryadat. Wol tamata isa na'a lanit ivavan a veka ntof nala ma ravit ra rangiar wean inyai. ⁴ Brian munuk, na irtelu rsi'ik, na nabi Elia ovu nabi Musa rvotuk ma rangrihi nulu Yesus.

⁵ Ba Petrus nfalak verin Ia ne, "Tuan Guru, lolin urun ma tna'a wan ini. Ni lolin a amfadiiri befak itelu, ma isa verin Oa, isa verin Musa, isa vali verin Elia."

⁶ Velik aba, Petrus wol nka'a afa ovi nfalak ra, tevek irtelu rbobar urun, na'uk nangrihi watan wean inyai. ⁷ Na'ut inyai, na mutan isa nkum-teri ira, ovu rarenar vai isa ntali mutan ralan yai ne, "Ini Ya'a Yanak i ulobang urun Ia. Mryenar afa ovi nfalak ra!"

⁸ Brian munuk, na rsi'ik lilit wan yai, na wol tamata roak na'a inyai. Yesus a'uk sa'i nana'a inyai.

⁹ Nata rsuta tali vuar ma rna'a rira banbanan obin, na Yesus nsurak ira ne, "Deka fyamalik afa i mryea inlangin yai verin tamata ra veki. Mnyaban ma Ubu nfava'at ewal Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini tali matmatan, beti fyamalik." ¹⁰ Ira rot-orang Ni snurak yai, na'uk ka'i rsiforat ira na'a Yesus Ni afa i nfalak a ne, "Veka uva'at ewal tali matmatan."

¹¹ Ba rorat Yesus ne, "Notu afakinimi Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra rfalak ne, Elia veka nma ula ia, beti Raja i ntevut mami salasilan ra?"

* 9:2 9:2-7 2 Petrus 1: 17-18

¹² Yesus nyalak ne, “Kena, Elia nma ula ia, boma nasusan afakataka munuk. Na'uk mia mky'a roak ne, rtulis na'a Surat Ralan ne, Ya'a, Tamata Yanan, veka utuan sian rivun ovu vali rangrihi visal-vasil Ya'a. ¹³ Ba ufalak verin mia ne, Elia nma roak, na'uk tamata ra ka'i rorang rira ininan ra ma rotu tia ma watan ia. Inyai kena lahir ovu vaivatul ovi lalan a rtulis roak na'a Surat Ralan a.”†

Yesus naling vatuk nait sian tali kasiko' u brana isa

Matius 17:14-21; Lukas 9:37-43a

¹⁴ Yesus, Petrus, Yakobus ovu Yohanes rtali vuar rsuta roak mane rasdovu ira ovu Yesus Ni tamata liak ovi rorang Ia. Ira rsi'ik, na tamata rivun ila'a rdir-lilit rira kida ra. Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, boku rsingarahi ovu ira. ¹⁵ Ti ma tamata rivun avyai rsi'ik Yesus, na rtalkaka munuk, ba rafla lahir rti ma rtuan Yesus. ¹⁶ Yesus norat ira ne, “Msyingarahi ovu ira na'a aka?”

¹⁷ Tali tamata rivun avyai, na tamata isa nyalak verin Yesus ne, “Tuan Guru, ya'a ovun yanak a brana nma verin Oa ma motu ma lolin ia, tevek nait sian nleal ia ma notu ma nmanu. ¹⁸ Wean i nait sian nlabir ia, na notu ma nvatuk tenan nsuta lanun, ovu vali bera faluvur ia, nifan ra rsitutu ira, ovu nablingu lahir. Era roak verin Mu tamata ovi rorang Oa ma raling vatuk nait sian yai, na'uk wol rot-nala.”

¹⁹ Ba Yesus nyalak verin Ni tamata ovi rorang Ia ne, “Wol bira inorang lahir! Amar ifira vali ma

† 9:13 9:13 Yesus nyalak ne, Elia nma roak, nyalaturu Yohanes i nbaptis tamata ra. Msi'ik Matius 11:14, 17:13.

udoku ovu mia ma utahang nal ralang ovu mia, tamata ovi wol bira inorang a? Myovun kasiko'u yai mya ini!"

²⁰ Ba rovun kasiko'u yai verin Yesus. Na'ut i nait sian yai nrea Yesus, na notu lahir ma kasiko'u yai tenan a raruru lalean ia, ovu nleka ma nlawar ia na'a lanun, ovu vali bera faluvur ia. ²¹ Yesus norat kasiko'u yai yaman a ne, "Nait sian ini nleal ia mnanat roak?"

Yaman nfalak ne, "Tali ni kako'u roak! ²² Nait sian ini nleal ia ma nfaleka dalang ia na'a yafu ovu vali na'a wear mane nfedan ia. Ba wean i Oa bisma mlobang ia, na mlobang ma fwaturu Mu silobang verin ami!"

²³ Yesus nfalak ne, "Oa fwalak ne, wean i bis ot-nala? Tamata i norang Ubu ovu ralan urun veka not-nala afakataka munuk lahir!"

²⁴ Kasiko'u yai yaman nafwak lahir ne, "Ya'a orang, na'uk ning inorang a kako'u obin, ba mlobang ya'a ma mtafal ning inorang verin Oa!"

²⁵ Yesus nsi'ik, na tamata rivun rma roak, ba nfalak ne, "Hoi, nait sian oa, ovu motu tamata ra ma raktun ovu rmanu. Ufareta ma muti talik kasiko'u ini, ovu deka mewal kikyai oa ma mleal ia."

²⁶ Nait sian yai nafwak ovu notu ma kasiko'u yai raruru lalean ia, ma nleka nsuta ntuba wean tamata matmatan roak, beti nait sian nti ntalik ia. Ba tamata rivun avyai rfalak ne, "Ia nmata roak." ²⁷ Na'uk Yesus ntaha kasiko'u yai liman a ma nfadiri ia ma ndiri.

²⁸ Nata Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia sa'i rna'a rahan, beti rorat Ia ne, "Afakinimi ami wol amaling nala nait sian yai?"

²⁹ Yesus nfalak ne, “Nait sian i wean inyai, wol bisma mila'ing ia, wean i wol miplurut.”

Yesus nfavotuk Ni matmatan a verin Ni tamata ovi rorang Ia

Matius 17:22-23; Lukas 9:43b-45

³⁰ Ira rti talik wan yai ma rban-oli propinsi Galilea. Yesus nafena ma tamata ra rka'a ne, ira rna'a inyai, ³¹ tevek Ia nair Ni tamata ovi rorang Ia. Yesus nair ira ma nfalak ne, “Tamata ra veka rala Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, verin tamata ra ma rfedan Ya'a, na'uk amar itelu nelak, na uva'at ewal” ³² Na'uk Yesus Ni tamata ovi rorang Ia wol rfan-aran afa ovi nfalak ra, ovu rbobar ma wol rorat Ia na'a afa avyai.

Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rsingarahi ma rdava ne, iki veka dawan lia munuk tali ira

Matius 18:1-5; Lukas 9:46-48

³³ Rewal ira rti Kapernaum, na rti rahan isa ralan a. Yesus norat ira ne, “Inlangin a na'a linga'an, na vaibira na'a afaka?”

³⁴ Wol rfalak akataka verin Ia, boma deka nka'a, tevek inlangin a rsitaku ulurira na'a rira fikiran ra ma rdava ne, iki dawan lia munuk tali ira.

³⁵ Yesus ndoku ma nera Ni tamata vutu rahin irua ma nfalak ne, “Iki mane dawan lia munuk ia, na nfakabava tenan veki ma neluk sansinir ovu nlobang tamata ra munuk.” ³⁶ Nata Yesus nala kasiko'u isa ma nfalak ma ndiri waharira ralan ra. Yesus nangabuk kasiko'u yai ma nfalak verin ira ne, ³⁷ “Tamata iki watan nalang kasiko'u ra wean kasiko'u ini tevek narang a, na ia nalang roak Ya'a. Tamata iki watan nalang

Ya'a, na wol nalang watan Ya'a, na'uk nalang roak Ubu i nsinir Ya'a."

Tamata isa naling vatuk nait sian tali tamata, velik ne ia wol ntali Yesus Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia

Lukas 9:49-50

³⁸ Yohanes nfalak verin Yesus ne, "Tuan Guru, ami amsi'ik tamata isa nala naram a ma naling vatuk nait sian tali tamata, ba amtab-teri ia, tevek wol ntali mami sidovung."

³⁹ Yesus nfalak ne, "Deka mtyab-teri ia, tevek wol tamata isa bisma nala narang a ma notu mujizat, beti nangrihi lahir ma nfalak sian Ya'a.

⁴⁰ Tamata iki watan wol nangal ita, na ia nlobang roak ita. ⁴¹ Afa i ufalak verin mia kena urun! Tamata iki watan nala wear gelas isa ma myenu tevek myorang Kristus‡, na Ubu veka naval ia na'a ni rala lolin a."

Afa ovi rweang tamata ra ma rotu salasilan ra Matius 18:6-9; Lukas 17:1-2

⁴² "Na'uk tamata iki watan notu ma kasiko'u i norang Ya'a nleka ma notu salasilan, na Ubu veka nukun ia. Ni lolin a rkeak vatu dawan isa na'a relan a, ma relik ia na'a tahat ralan.

⁴³ Wean i limabira lahir notu ma myotu salasilan, na myetal vatuk ia. Ni lolin a, bira vava'at kakiwal ovu Ubu, velik ne limabira lahir watan, tevek wol lolin lahir ma miti yafwan kakiwal ovu limabira irua. [⁴⁴ Na'a wan yai yafu wol nmat-nala, ovu bwa ovi ra'an matmatan ra wol

‡ 9:41 9:41 Kristus ovu Mesias irua wearira isa watan; ihin a ne, Raja i Ubu ntorung tali lalan ma nma ma ntevtut dida salasilan ra.

rmat-nala vali.]§ ⁴⁵ Wean i eabira lahir notu ma myotu salasilan, na myetal vatuk ia. Ni lolin a, bira vava'at kakiwal ovu Ubu, velik ne eabira lahir watan, tevek wol lolin lahir ma miti yafwan kakiwal ovu eabira irua. [⁴⁶ Na'a wan yai, na bwa ovi ra'an matmatan ra wol rmat-nala ovu yafu wol nmat-nala vali.] ⁴⁷ Wean i matabira lahir notu ma myotu salasilan, na mkyivul vatuk ia. Ni lolin a, ti mnya'a Ubu Ni Fareta, velik ne matabira lahir watan, tevek wol lolin lahir ma nvatuk mia na'a yafwan kakiwal ovu matabira irua. ⁴⁸ Na'a wan yai, na yafu wol nmat-nala ovu bwa ovi ra'an matmatan ra wol rmat-nala vali. ⁴⁹ Yafu veka notu ma tamata ovi rorang Ubu rmerat. ⁵⁰ Sira lolin, na'uk wean i wol sarsiran roak, na myotu wean inba ma sarsiran ewal? Fara bira vava'at lolin, wean afamtahan ovi rtafal sira ma lanun. Deka vaibira na'a iki dawan lia munuk, ba msyiotu lolin watan mia, boma bira vava'at ra malinan.”

10

Yesus nair tamata ovi awarira roak ma deka rsitalik

Matius 19:1-12; Lukas 16:18

¹ Yesus ndir-talik ahu Kapernaum ma nti Propinsi Yudea na'a oar Yordan ni lahir a. Tamata rivun rma ewal ma rdir-lilit Yesus ma nair ira, wean i ba'i nsiair a. ² Tamata Farisi boku rma ma rlabir teman Ia, ma rorat Ia ne,

§ 9:44 9:44 Naskah mnanat boku a'uk rpake ayat 44 ovu 46. Bwa ovi ra'an matmatan wol rmat-nala ihin a ne, tamata ovi wol rorang Yesus veka rna'a yafwan kakiwal ma rfarnuang wawa'uk lalawatan.

“Na'a dida agama ni inukun ra, na brana i nsifa roak bisma ntalik awan te wahal?”

³ Ba Yesus norat ira ne, “Musa nfareta aka verin mia na'a ni inukun ra?”

⁴ Ira rfalak ne, “Musa ntorung verin brana ra ne, wean i brana isa mane ntalik awan a, na ia nasusan ni surat sitalik, beti nfasuka ia.”*

⁵ Yesus nfalak verin ira ne, “Musa nala ni inukun yai verin mia, tevek ralabira ra rangrebat da'in. ⁶ Tevek na'ut i Ubu notu lanit ivavan a, na Ia notu vali brana ovu vata.† ⁷ Wean inyai, bi brana veka nsuta talik renan ovu yaman a, ma irua awan a rleal isa. ⁸ Vata irua brana ralarira isa ma ikisa watan ira. Ba irua ikisa watan roak.‡ ⁹ Wean inyai, bi Ubu notu roak ma irua rleal isa, ba tamata ra wol bis rotu ma rsitalik.”

¹⁰ Nata Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rti rahan ralan ewal ma rorat Yesus na'a afa avyai. ¹¹ Yesus nfalak ne, “Branan iki watan i ntalik awan a ma nsifa ewal ovu vata liak, na ia naflidan§ roak, ba notu sala roak verin awan lan a. ¹² Wean vali inyai verin vata ra. Vata iki watan i ntalik awan a ma nsifa ovu brana liak, na ia naflidan vali.”

Yesus naflahar kasiko'u ra

Matius 19:13-15; Lukas 18:15-17

¹³ Tamata ra rovun yanarira rma verin Yesus, boma nfadoku liman na'a ira, na'uk Ni tamata ovi rorang Ia rangrova tamata avyai. ¹⁴ Yesus nsi'ik afa yai, na nangrova ma nfalak verin ira

* **10:4** 10:4 Tbas Musa ni inukun ra na'a Ulangan 24:1. † **10:6** 10:6 Kejadian 1:27 ‡ **10:8** 10:8 Kejadian 2:24 § **10:11** 10:11 Vaivatul naflidan, ihin a ne, tamata i nsifa roak, na'uk ntuba ovu tamata i wol awan verin ia.

ne, “Msyi'ik watan ma kasiko'u avyai rma ma rtuan Ya'a. Dek a myotu teri ira, tevek tamata ovi wearira avyai, ira veka warira vali ovu Ubu na'a Ni Fareta a. ¹⁵ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata iki watan wean i wol norang wean kasiko'u avyai ne, Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja, na ia veka wol wan na'a Ubu Ni Fareta a.” ¹⁶ Ba Yesus nangabuk kasiko'u avyai ovu nfadoku liman nana'a ira ma naflahar ira.

Brana i ni metan rivun

Matius 19:16-30; Lukas 18:18-30

¹⁷ Yesus mane nti roak, na brana isa nafla nma ma nsangatur nulu Ia ma norat ne, “Tuan Guru, lolin Oa. Ya'a musti otu afaka, boma ning vava'at kakiwal?”

¹⁸ Yesus norat ia ne, “Afakinimi fwalak ne lolin Ya'a? Wol tamata isa vali lolin ia, Ubu a'uk sa'i lolin Ia. ¹⁹ Oa mka'a munuk afa ovi Ubu nfareta roak verin ita. Dek a msifedan, wean i msifa roak, na deka mtuba ovu tamata i wol awam verin ia, ovu deka bwori. Dek a mdiri fareta waharira ralan ra ma msiklabir na'a afa ovi fwalak ra na'a tamata liak, deka fwaruki tamata liak ra ovu malang renam ovu yamam a.”*

²⁰ Tamata yai nfalak ne, “Tuan Guru, ya'a ot-orang munuk roak afa avyai, tali na'ut i ning kako'u obin.”

²¹ Yesus nsi'ik, na nlobang ia ma nfalak ne, “Teran afa isa wol motu obin. Muti ma fwedi munuk mu metan ra, ma mtanang kubang avyai verin tamata kasian ra. Motu wean inyai, na

* **10:19** 10:19 Afa ovi Ubu nfareta na'a ayat ini rtali Keluaran 20:12-16 ovu Ulangan 5:16-20.

veka mu metan na'a lanit ratan, beti mwa ma morang Ya'a."

²² Ti ma nrenar afa i Yesus nfalak yai, na wahan aleman ma newal ia ovu ralan lalau, tevek ni metan rivun.

²³ Yesus nsi'ik lilit Ni tamata ra, na nfalak verin ira ne, "Susa buas ma tamata ovi rka'i ra rtorung ma Ubu nfareta ira wean lahir Raja!"

²⁴ Yesus Ni tamata ra rarenar Ni vaivatul ra, na rtalkaka. Ba Yesus nfalak ewal verin ira ne, "Baba averi, veka susa buas ma tamata ovi rka'i ra rtorung ma Ubu nfareta ira wean lahir Raja.

²⁵ Susa ma afwatan dawan isa naran unta nuruk nala dirin ni bilahin a, na'uk susa lia munuk verin tamata ovi rka'i a ma ti rna'a Ubu Ni Fareta a."

²⁶ Tamata ovi rorang Yesus rtalkaka lahir ma rsiforat ira ne, "Ba wean inyai, na iki veka ni vava'at kakiwal?"

²⁷ Yesus nsi'ik ira ma nfalak ne, "Tamata ra wol rot-nala lahir afa yai, na'uk wol wean inyai verin Ubu, tevek Ia bis not-nala munuk akataka."

²⁸ Petrus nfalak verin Yesus ne, "Ami amban-talik roak mami afakataka munuk ma amorang Oa!"

²⁹ Yesus nfalak ne, "Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata iki watan i nban-talik ni rahan teta a, a'an a warin ra, renan ovu yaman a, uran a yanan ra, te ni va'i ra ma norang Ya'a ovu nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin a, na ³⁰ fiang ini Ubu veka nal-ewal ma ntafal ma faratut ni rahan teta, a'an a warin, uran a yanan ra, renan ra, ovu vali ni va'i ra, na'uk veka rotu sian ia vali, tevek norang Ya'a. Na'uk amar ovi veka rma ini, na ia veka ni vava'at kakiwal. ³¹ Na'uk tamata

rivun ovi fiang ini dawan ira ma rban-ulu verin tamata ra, ira veka rban-muri watan. Tamata ovi ko'u watan ira fiang ini ma rban-muri, ira veka dawan ira ma rban-ulu verin tamata ra.”†

Yesus nfamalik ewal Ni matmatan

Matius 20:17-19; Lukas 18:31-34

³² Ira rva'al rarata Yerusalem, na Yesus nbana ula Ia. Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rtalkaka, ovu vali tamata ovi rban-orang ira rbobar. Ia nera Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia yai ma rti nelan kedan a, ma nfamalik verin ira na'a afa ovi tamata ra veka rotu verin Ia. ³³ Yesus nfallak ne, “Fiang ini mane tati Yerusalem, na Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, veka rala Ya'a ti ma una'a dawan mela falurut ra ovu dawan ovi rair Musa ni inukun ra limarira ralan ra. Ira veka rukun Ya'a ma umata, boma rala Ya'a verin tamata ovi wol Yahudi ra. ³⁴ Tamata avyai veka rlabir waweang Ya'a ovu rira vaivatul ra, rafnit Ya'a, rasveva Ya'a, beti rfedan Ya'a. Na'uk ti ma amar itelu nelak, na veka uva'at ewal.”

Tamata ovi rka'a ma rfakabava tenarira ma rlobang tamata liak ra, na dawan urun ira na'a Duila'a wahan ralan

Matius 20:20-28

³⁵ Ba Zebedeus yanan ra, nararira Yakobus ovu Yohanes, ti rferi Yesus ma rfallak verin Ia ne, “Tuan Guru, fara fwakena watan afa i mane amera tali Oa.”

³⁶ Ba Yesus norat ira ne, “Inabira ma otu afaka verin mia?”

† **10:31** 10:31 Tamata ovi rban-ulu ihin a ne, tamata ovi rira van dawan. Tamata ovi rban-muri ihin a ne, tamata ovi wol rira van.

³⁷ Ira rfalak verin Yesus ne, “Na'ut i mdoku na'a wam i mdoku ma fwareta na'a Mu Fareta i nfitik nyadat a, na fara mtorung ma amdoku Mu lihir mela ovu balit a.”[‡]

³⁸ Yesus nfalak verin ira ne, “Mia wol mkya'a afa i myera tali Ya'a. Mtyahang nala ma rotu sian ovu rfehan mia wean i veka rotu sian ovu rfehan Ya'a?”[§]

³⁹ Ira rfalak ne, “O'u, amtahang nala afa sian avyai.”

Ba Yesus nfalak verin ira ne, “Mia fyalak kena ne, veka rotu sian ovu rfehan mia, wean i veka rotu sian ovu rfehan Ya'a. ⁴⁰ Ya'a wol bisma ufadoku ne, iki ndoku Ning lihir mela ovu balit a. Ubu a'uk sa'i nfadoku ne, tamata aba veka rdoku ovu Ya'a.”

⁴¹ Nata Yesus Ni tamata vutu rarenar afa ovi Yakobus irua Yohanes rfalak ra, ba rangrova ira.

⁴² Yesus nera munuk ira ma nfalak ne, “Mia mkya'a roak ne, tamata ra rka'a munuk tamata fareta ra ovu tamata dawan ovi wol rorang Ubu, ma rfareta tamata ra ovu limarira tma'an.

⁴³ Na'uk mia deka weabira tamata avyai. Tamata iki inan ma ni dawan nlia tamata ra, na ia musti neluk tamata sansinir verin mia. ⁴⁴ Iki inan ma nlia munuk mia, na musti neluk tamata sansinir ma nkarya verin iki watan. ⁴⁵ Ba Ya'a vali Tamata Yanan Ya'a, wol uma ma usinir tamata ra ma rlobang Ya'a, na'uk uma ma ulobang tamata

[‡] **10:37** 10:37 Wan i Ubu ndoku ma nfareta: vai Mala nfalak ne takhta. Tamata nera ma ndoku raja ni lihir mela te balit, tevek inyai wan lolin urun ma tamata ra ralang ia. **§ 10:38** 10:38 Vai Yunani na'a ayat ini, secara harfiah, nfalak ne, Mia mtyahang nala ma myenu kobi i Ya'a veka enu a? Te rbaptis mia wean i veka rbaptis Ya'a?

ra, ovu ala tenang al ukvanak tamata rivun tali rira salasilan ra.”

*Yesus notu ma Bartimeus nsirea lahir
Matius 20:29-34; Lukas 18:35-43*

⁴⁶ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia raran Yerikho. Nata, ira ovu tamata rivun vali rti talik kota yai, na rtuan tamata kasian isa nkibu, naran Bartimeus, yaman a naran Timeus. Ia ndoku linga'an nelan ma nera kubang tali tamata ra.

⁴⁷ Ti ma nrenar ne, Yesus i ntali Nazaret nma inyai, na nafwak ne, “Yesus, Oa ubum-nusim Raja Daud. Fara fwaturu Mu silobang a verin ya'a!”

⁴⁸ Tamata rivun rtabu ia ma deka vain.

Na'uk ia ntafal ma nafwak ila'a ne, “Oa ubum-nusim Raja Daud. Fara fwaturu Mu silobang a verin ya'a!”

⁴⁹ Nata Yesus ndir-teri ma nfalak verin tamata ovi rna'a inyai ne, “Eka myera ia ma nma ini.”

Ba ira rfalak verin tamata kibu yai ne, “Kida, eka motu ma ralam a lolin ma mdiri, tevek Yesus nera oa.”

⁵⁰ Ia naling ni ravit a blawat a ma ndiri lahir ma ti ntuan Yesus. ⁵¹ Yesus norat ia ne, “Oa inam ma otu afaka verin oa?”

Ba tamata kibu yai nfalak verin Ia ne, “Tuan Guru, ya'a inak ma usirea!”

⁵² Nata, Yesus nfalak verin ia ne, “Mewal oa ta baba, tevek mu inorang verin Ya'a notu ma lolin roak oa!” Ba ia nsirea lahir ma norang Yesus na'a Ni banbanan.

11

Tamata ovi rna'a Yerusalem rsa'a Yesus ovu ralarira lolin urun

Matius 21:1-11; Lukas 19:28-40; Yohanes 12:12-19

¹ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia ti rfaseri Yerusalem, na raran lan ahu Betfage ovu Betania. Ahu irua yai rna'a vuar Zaitun. Ba Yesus nsinir tamata irua tali Ni tamata ovi rorang Ia ma rti ula ira. ² Ia nfalak verin ira ne, “Miti ahu i na'a ulu eri. Ti myaran ahu eri, na veka mtyuan lahir keledai isa i wol ka'i dawan ia obin. Rkeak teri ia, ovu vali tamata ra wol rata rdoku tetan ratan obin. Mryuvat ni kakeak a ma fyabana ia mya. ³ Beta ne tamata ra rorat mia ne, ‘Afakinimi mryuvat keledai yai ni kakeak a?’, na fyalak ne, ‘Duila'a nperlu keledai yai, ovu wol mnanat, na veka rtaha ewal rma.’ ”

⁴ Tamata irua yai rti ma rtuan keledai yai na'a linga'an nelan. Tamata ra rkeak keledai yai na'a rahan isa ni falfolat a. Ba irua rti ma raruvat ni kakeak a, na ⁵ tamata ovi rdiri inyai rorat ira ne, “Afakinimi mryuvat keledai yai ni kakeak a?”

⁶ Tamata irua yai rfalak wean afa ovi Yesus nfalak lan roak verin ira, ba tamata ovi rna'a inyai rsi'ik watan ma rfabana keledai yai rti.

⁷ Ba rfabana keledai yai rti verin Yesus, ovu rala rira ravit blawat ra ma al raraang tetan ratan a, ma Yesus rata ndoku. ⁸ Tamata rivun rvelar rira ravit a blawat ra na'a linga'an ralan, na boku vali rfadoku aa sanan tutul ovi retal na'a rira va'i ra. ⁹ Tamata ovi rbana ula ira ovu ovi rban-muri ra, rafwak ma vairira dawan ne, “Mya ma tfadawang Ubu! Ubu naflahar Ia i nma ovu

Duila'a naran a.* ¹⁰ Ubu naflahar ita, tevek Ni fareta i veka nma ini lolin urun, wean i ubud a nusid Raja Daud nfareta! Ubu nana'a wan i karatat lia munuk a, ba traning Ia!”

¹¹ Yesus naran roak Yerusalem ma nti Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ralan a. Ia nsi'ik lilit wan yai, na ya'i laflofan roak, ba nti Betania ovu Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia.

Yesus near nfasoba aa isa naran ara

Matius 21:18-19

¹² Ni ilyan ana, Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rban-talik Betania, na Yesus nfarnuang Ni balafar roak. ¹³ Tali raroa obin, na nsi'ik aa isa naran ara nafroang roak. Ba nti ma nsi'ik aa yai al ndava ne, vuan te wahal, na'uk wol nrea vuan isa vali. Ia nrea watan aa yai roan ra, tevek wol naran amar i vuan obin. ¹⁴ Ba Yesus nfalak verin aa ara yai ne, “Tali amar ini, na tamata ra wol ra'an roak vuam a!” Yesus Ni tamata ra rarenar munuk afa i nfalak a.

Yesus nala'ing vatuk tamata ovi rfedi-rfaha afa na'a tamata Yahudi rira Rahan Dawan Falurut i na'a Yerusalem ni lean a

Matius 21:12-17; Lukas 19:45-48; Yohanes 2:13-22

¹⁵ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rewai ira rti Yerusalem, na nti Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean a, ma nala'ing vatuk tamata ovi rfedi-rfaha afa na'a inyai, beti nir-nar tamata ovi rsikati kubang rira meja ra, ovu vali dakdokwan

* **11:9** 11:9 Mazmur 118:25-26.

ovi tamata ra rdoku ma ala rfyedi modarlaka.†
 16 Ia ntab-teri vali tamata ra ma deka rtaha afa
 ovi rfyedi-rfaha ra, ma rahu Rahan Dawan Falurut
 ni lean a. 17 Yesus notu wean inyai, beti nair
 tamata ovi rna'a inyai. Ia nyalak verin ira ne,
 “Surat Ralan nyalak wean ini: ‘Ning rahan a
 neluk rahan falurut verin bangsa ra munuk na'a
 lanit ivavan,’ na'uk mia myotu ma neluk wan ma
 tamata barborin ra rna'a.”‡

18 Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu
 dawan ovi rair Ubu Ni inukun ra rarenar vai-
 vatul avyai, ba rdava linga'an mane rfyedan
 Yesus, tevek rbobar Ia. Rbobar Ia, tevek tamata
 rivun ovi rna'a inyai rtalkaka, ovu inar urun ma
 rarenar afa ovi nyalak ra. 19 Lera nakduvul ma
 laflofan roak, na Yesus ovu Ni tamata ovi rorang
 Ia rban-talik kota yai.

*Yesus nala aa ara i nangaran roak ma
 nfalyawang ne, Ubu nrenar dida falurut ra*

Matius 21:20-22

20 Varverak sumatan obin, na Yesus ovu Ni
 tamata ovi rorang Ia rban-ewal rti Yerusalem ma
 raran aa ara yai. Aa yai nangaran munuk roak
 ma ti naran ni wa'ar ra. 21 Petrus nangnanang
 ewal afa i Yesus nyalak lan roak verin ira na'a
 aa yai, ba nyalak verin Ia ne, “Tuan Guru, eka

† 11:15 11:15 Ira wol rfyedi-rfaha afa na'a Yahudi rira Rahan
 Dawan Falurut ralan, na'uk na'a ni balbelat ralan. Tamata ra
 rfyedi afwatan, ngul, anggur ovu sira ma tamata ra rfaha ma rala
 verin Yahudi rira mela falurut ra na'a Rahan Dawan Falurut, ma
 neluk rira korban. Tamata ovi rsikati kubang, rkati kubang tali
 negara liak ovu Yahudi rira kubang. ‡ 11:17 11:17 Yesaya 56:7

msi'ik! Aa i inravin mear fwasoba yai nangaran munuk roak!”

²² Yesus nfallak verin ira ne, “Myorang urun Ubu! ²³ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Wean i tamata iki watan wol ralan raruan al norang Ubu, na ia veka nfallak verin vuar isa ne, ‘Mlaun talik wam kikyai ma roal mtuba tahat ralan!’, na vuar yai veka nlaun lahir ma roal ntuba tahat. ²⁴ Wean inyai, bi ufalak verin mia ne, wean i myorang ne, afa ovi myera tali Ubu na'a bira falurut ra, Ia nala roak verin mia, na Ia veka nala afa avyai verin mia. ²⁵ Na'ut i miflurut, na wean i ralabira sian tamata isa, na myabun ia veki, boma Yamabira i nleal lanit ratan veka na'i vatuk vali bira salasilan ra. [²⁶ Na'uk wean i wol myabun tamata ra, na Yamabira na'a lanit ratan veka wol na'i vatuk vali bira salasilan ra.”]§

Yahudi rira dawan ra rorat Yesus na'a Ni ngrebat a

Matius 21:23-27; Lukas 20:1-8

²⁷ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rewai ira rma Yerusalem. Ia nbana na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean a, na Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, ovu vali Yahudi rira dawan ra rma ma rtuan Ia, ²⁸ ma rorat ne, “Oa Mu ngrebat aka ma al motu afa ovi? Iki nala ngrebat yai verin Oa ma motu afa avyai?”*

§ 11:26 11:26 Ayat ini nana'a naskah mnanat boku watan.

* 11:28 11:28 Tafsiran boku rfalak ne, afa ovi motu ra ihin a ne, Yesus nala'ing tamata ovi rfedi-rfaha afa na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut. Tafsiran boku rfalak vali ne, ihin a ne, Yesus Ni afa ovi nair ra.

²⁹ Yesus nfallak ne, “Ya'a mane orat mia na'a afa isa, ba byalat Ya'a vek, beti ufalak vali verin mia ne, iki nala ngrebat verin Ya'a ma otu afa avyai. ³⁰ Yohanes nbaptis tamata ra ovu ngrebat tali iki? Ngrebat tali lanit ratan, te tali tamata? Eka fyalak kikiyai!”

³¹ Ba rsifalak afa verin ira ne, “Wean i tfalak ne, ‘Yohanes ni ngrebat ntali lanit ratan,’ na Ia veka nfallak ne, ‘Notu afakinimi wol myorang ia?’ ³² Na'uk susa vali ma tfalak ne, ‘Ngrebat tali tamata!’ ” Ira rbobar, tevek tamata rivun rorang roak ne, Yohanes nabi mnga'un ia.

³³ Ba rfalak verin Yesus ne, “Ami wol amka'a.”
Yesus nfallak verin ira ne, “Ba wean inyai, na Ya'a veka wol ufalak vali verin mia ne, ala ngrebat tali iki ma otu afa avyai.”

12

Yesus nfamalik vaivatul kamkuma na'a tamata ovi rwanar va'i anggur

Matius 21:33-46; Lukas 20:9-19

¹ Yesus nfamalik vaivatul kamkuma isa verin Yahudi rira dawan mela falurut ra, ovu dawan Yahudi ra, ntafal vali Yahudi rira dawan ovi rair Ubu Ni inukun ra. Ia nfallak ne, “Tamata isa notu ni va'i anggur, na notu ngean ma nlilit ni va'i a, ovu nkear wan isa ma al raramat anggur vuan ra na'a. Ia nfadiri sari isa felan a wean farwan ma rata rdoku al rwanar ni va'i a. Notu munuk wean inyai, na nala verin tamata va'i ra ma rasusan ni va'i yai, ma ki rsiduk anggur boku verin ia. Nata nban-talik ni ahu ma nti wan raroa. ² Ba ti naran roak ni amar i rfufu anggur vuan ra, na

va'i duan yai nsinir ni tamata sansinir isa ma ti nala ni wahat tali tamata ovi rwanar ni va'i a.
³ Na'uk tamata avyai rtaha tamata sansinir yai, ma rvaval ia, beti rsinir ma newal favu watan ia.
⁴ Ba va'i duan yai nsinir ni tamata sansinir isa ewal ma nti, na'uk rvaval ma ulun a namngala, beti rfama'it ia. ⁵ Va'i duan yai nsinir ni tamata sansinir isa ewal vali ma nti, na'uk rfedan ia. Ia nsinir tamata rivun ma sasan ira rti vali, na'uk rotu lalawatan ira wean inyai, ba rvaval boku ovu rfedan boku.

⁶ Teran a'uk yanan a brana i nlobang urun ia. Ti nata nfalak ne, 'Tamata avyai veka ralang yanak a,' ba nsinir ia ma nti vali. ⁷ Na'uk rsifalak afa verin ira ne, 'Tamata ini va'i duan yanan a brana, ba mya ma tfedan ia, boma tala va'i ini verin ita.' ⁸ Ba rtaha brana yai ma rfedan ia, ma ti rvatuk tenan a na'a va'i yai murin a."

⁹ Yesus norat ira ne, "Va'i duan yai veka notu afaka? Ia veka nma ma nfedan tamata avyai, ma nala ni va'i yai verin tamata liak. ¹⁰ Mia wol byas obin vaivatul ovi rna'a Surat Ralan a? Vaivatul avyai wean ini:

'Vatu i bukan ra rvatuk yai,
 fyawan lia munuk ma al nfangrebat rahan yai.

¹¹ Afa i Duila'a notu lolin urun,
 ovu notu ma tamata ra rtalkaka.' ”*

¹² Ba tamata ovi rarenar vaivatul kamkuma yai rdava linga'an mane rtaha Yesus, tevek rka'a ne, Ia nala vaivatul kamkuma yai al nta'ing ira.

* **12:11** 12:11 Mazmur 118:22-23. Vatu ini nfaturu Duila'a Yesus.

Na'uk rbobar, tevek tamata rivun inar Yesus, ba rban-talik watan Ia.

Tamata ovi rtali Yahudi rira sidovung Farisi ovu Herodes ni tamata ra rorat Yesus ne, kena ma rbahir kulu verin Kaisar te wahal

Matius 22:15-22; Lukas 20:20-26

¹³ Tamata ovi rarenar vaivatul kamkuma yai rsinir tamata Farisi boku, ovu tamata boku vali ovi rorang Herodes ma rorat afa isa tali Yesus, boma rfaleka Ia na'a Ni vaivatul ra. ¹⁴ Ti ma rtuan Yesus, na rfalak ne, "Tuan Guru, ami amka'a ne, afa ovi fwalak ra kena lalawatan. Oa wol fwili tamata, ovu wol mdava waham ralan, na'uk msiair ovu ni malolan a, wean Ubu ralan nfalak a, verin tamata ra. Ba, eka fwalak verin ami ne, dida agama nfalak ne, kena ma tbahir kulu verin Kaisar te wahal? Ba musti tbahir te wahal?"

¹⁵ Yesus nka'a rira siweang ra, ba nfalak verin ira ne, "Afakinimi mlyabir teman Ya'a? Eka myala bira kubang dinar† isa ma usi'ik."

¹⁶ Nata rala kubang dinar isa ma nsi'ik, ba norat ira ne, "Tamata iki walun a ovu naran a na'a kubang ini?"

Ira rfalak ne, "Kaisar." ¹⁷ Ia nfalak ne, "Ba wean inyai, na myala verin Kaisar afa ovi Kaisar nia, ovu myala vali verin Ubu afa ovi Ubu Nia." Ira rarenar afa ovi Yesus nfalak ra, na rtalkaka lahir.

† 12:15 12:15 Rotu kubang dinar tali perak, ovu rpake ma rbahir kulu. Dinar isa fyawan wean lahir tamata biasa ni kadi na'a amar isa.

*Yahudi rira sidovung isa naran Saduki rira tamata ra rorat waweang Yesus ne, tamata matmatan ra veka rva'at ewal te wahal
Matius 22:23-33; Lukas 20:27-40*

¹⁸ Tamata boku tali Yahudi rira sidovung isa naran Saduki rma ma rtuan Yesus. Tamata Saduki ra wol rorang ne, tamata matmatan ra veka rva'at ewal. Ba rorat Ia ne, ¹⁹ “Tuan Guru, Musa ntulis inukun ini verin ita: Wean i brana isa nmata ma teran a'uk awan a, na'uk wol yanarira, na brana yai a'an te warin musti nala varu yai neluk awan, ma fara ia i nmata roak yai veka duan yanan boku. ²⁰ Ba wean i brana ifitu iya'an iwarin ira, ma iya'an nsifa roak, na'uk wol yanan obin, na nmata. ²¹ Nata warin nsifa vali ovu varu yai, na'uk wol yanar obin, na nmata. Ba brana i norang a'an i beti nmata yai nsifa vali ovu varu yai, nata wol yanar obin, na nmata vali. ²² Warin i norang ia nsifa vali ovu varu yai, na'uk wol yanar obin, na nmata vali. Wean inyai lalawatan, nata ti naran iwarin tutul a. Ti nata vata yai nmata vali. ²³ Ba wean inyai, na ti naran amar i tamata matmatan ra rva'at ewal, na iki veka awan mnga'un vata yai, tevek brana ifitu yai awar munuk roak ia?”

²⁴ Yesus nfalak verin ira ne, “Mia sala ma dawan mia, tevek wol fyan-aran Surat Ralan a, ovu wol mkya'a Ubu Ni ngrebat a! ²⁵ Ba na'ut i Ubu nfava'at ewal tamata matmatan ra, na ira veka wol rsifa roak, na'uk rva'at wean Ubu Ni sansinir ra na'a lanit ratan. ²⁶ Mia wol byas obin na'a Ubu Ni vaivatul ovi rfamalik na'a tamata ovi rmata roak, na'uk veka rva'at ewal a? Ia ntulis na'a Surat Ralan ma nfamalik na'ut i nsi'ik yafu

nonga na'a lavurun lesmat ralan. Ia ntulis ne, 'Ya'a ini Ubu i Abraham, Ishak ovu Yakub ba'i raraning a.'‡ 27 Ia wol neluk Ubu verin matmatan ra, na'uk neluk Ubu verin tamata ovi rva'at ra. Ba bira afa ovi fyalak ra wol kena lahir."

*Ubu Ni inukun i nlia munuk inukun ra
Matius 22:34-40; Lukas 10:25-28*

28 Yahudi rira dawan isa i nair Musa ni inukun ra nma ma nrenar vali Yesus ovu tamata Saduki ra rsisoal ira. Ia nrenar Yesus Ni vaivatul ra kena munuk, ba norat Ia ne, "Inukun bi nlia munuk tali inukun ra?"

29 Yesus nfalak ne, "Inukun i nlia inukun ra munuk wean ini: 'Tamata Israel ra eka mryenar! Ubila'a i traning a ikisa watan, ovu wol Ubu liak.

30 Oa musti mlobang Duila'a, mu Ubu i mraning a, ovu ralam urun. Mala munuk mu vava'at a, mu kaka'a ra, ovu vali mu ngrebat ra verin Ia ma al mlobang Ia.'§ 31 Inukun isa vali i norang i ula lalean yai wean ini: 'Oa musti mlobang vali tamata liak ra wean watan i mlobang tenam a.' Inukun ra munuk wol verar lia inukun irua ini.*"

32 Ba Yahudi rira dawan yai nfalak verin Yesus ne, "Tuan Guru, kena urun, tevek afa ovi fwalak ra rfaturu ne, Ubu ikisa watan, ovu vali wol Ubu liak. 33 Tlobang Ubu ovu ralad urun, ovu tala munuk dida kaka'a ra ovu vali tala munuk dida ngrebat ra ma al tlobang Ia. Tlobang tamata liak wean i tlobang tenadida ra, na inyai lolin lia munuk tali dida afwatan ra, te dida korban liak ovi tala ma veka rasnuri ira verin Ubu."

‡ 12:26 12:26 Keluaran 3:2-6 § 12:30 12:30 Ulangan 6:4-5

* 12:31 12:31 Imam 19:18

³⁴ Yesus nrenar dawan Yahudi yai ni vaivatul ra, na nka'a ne, ni kaka'a dawan, ba nfalak verin ia ne, “Sarseri roak ma mna'a Ubu Ni Fareta a.” Ba wol tamata isa vali nabrahi roak ma norat afa tali Yesus.

Yesus nfalyawang ne, Raja i ntevit dida salasilan ra Ni dawan a nlia Raja Daud

Matius 22:41-46; Lukas 20:41-44

³⁵ Na'ut i Yesus nsiair na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean, na norat tamata ovi rna'a inyai ne, “Wean inba ma dida dawan ovi rair Musa ni inukun ra bisma rfalak ne, Raja i ntevit tamata rira salasilan ra, Daud ubun-nusin Ia?

³⁶ Ubu Ni Roh nleal Daud ralan a ma Daud nfalak ne,

‘Ubu nfalak verin ning Duila'a ne:

Mdoku Ning lahir mela a, ti naran i otu ma tamata ovi rira sian Oa rsoak nulu Oa†.’

³⁷ Ba wean i Daud nfalak ne, Raja i ntevit tamata rira salasilan ra Duila'a Ia, na wean inba ma Daud ubun-nusin Ia?” Tamata rivun ila'a rna'a inyai inar ma rarenar Yesus.

³⁸ Yesus nair ira ma nfalak ne, “Msi'i'ik wabira ma lolin na'a dawan ovi rair Musa ni inukun ra. Wean i rbasiar, na inar ma roru ravit blawat, ovu inar vali ma tamata ra ralang ira ma rala salam verin ira na'a wan i rfedi-rfaha afa na'a. ³⁹ Ira inar ma rdoku wan ovi tamata ra ba'i ralang ira na'a rahan falurut ra ovu vali na'a snoba ra.

⁴⁰ Ira rlabir kual a moang watan vata varu ra ma rala rira rahan ra ovu rira metan liak ra. Rira falurut ra blawat urun ma al rteri rira afa sian

† 12:36 12:36 Daud ni maksud ne, Ubu nangrihi verin Duila'a Yesus. Mazmur 110:1

ovi rotu ra. Ba wean inyai, na Ubu veka nukun ira ovu inukun i aleman urun, ma nlia tamata liak ra!”

Vata varu isa ntaha ni persembahan nti Yahudi rira Rahan Dawan Falurut

Lukas 21:1-4

⁴¹ Yesus ti ndoku ma nfaseri wan i tamata ra ba'i rfadoku rira kubang ra ma reluk rira persembahan verin Ubu, ma nsi'ik tamata rivun rfadoku rira kubang ra. Tamata ka'i rivun rfadoku ma rira kubang dawan vali. ⁴² Na'uk vata varu isa i ni kasian a dawan nma ma nala ni kubang ihin irua i fyawar ko'u lean, ma ti nfadoku vali na'a wan yai. ⁴³ Yesus nera Ni tamata ovi rorang Ia ma nfalak ne, “Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Vata varu i ni kasian a dawan ini, ni kubang i nfadoku na'a vatvatat i ba'i rfadoku rira kubang ra verin Ubu, fyawan lia munuk kubang ovi tamata liak ra rala a. ⁴⁴ Tamata avyai munuk rala kubang dawan, tevek rira metan rivun, na'uk vata varu ini, nala munuk lahir ni kubang ovi nala al nva'at a, velik ne ni kasian a dawan.”

13

Yahudi rira Rahan Dawan Falurut veka nama'ar

Matius 24:1-2; Lukas 21:5-6

¹ Na'ut i Yesus mane nban-talik Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a, na Ni tamata isa tali ovi rorang Ia nfalak ne, “Tuan Guru, Rahan Dawan Falurut ovu rahan ovi rdir-ebang Rahan Dawan Falurut felarira lolin buas! Eka msi'ik lahir vatu dawan ovi rotu na'a rahan averi!”

² Yesus nfalak verin ia ne, “Oa msi'ik roak rahan averi lolin buas. Ni amar veka nma ma vatu ovi rotu na'a rahan averi veka rama'ar munuk, ma wol teran vatu isa vali na'a wan a.”

Yesus nfamalik afa ovi veka rma, beti lanit ivavan namwear

Matius 24:3-14; Lukas 21:7-19

³ Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rti vuar Zaitun, na ndoku ma wahan nti Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a. Ba Petrus, Yakobus, Yohanes, ovu vali Andreas rti ma rorat aling afa tali Ia. ⁴ Rorat Ia ne, “Bapa, amera ma fwalak verin ami ne, na'ut inba na afa ovi beti fwalak yai veka rvotuk? Faneak aka veka nvotuk ma nfaturu ne, afa avyai munuk veka rvotuk?”

⁵ Ba Yesus nfalak verin ira ne, “Msyi'ik wabira ma lolin, boma tamata ra deka rlabir nala mia!

⁶ Tamata rivun veka rma ma rala narang a, ma lokat ira ka'i rfalak ne, ‘Ya'a Raja i ntevit bira salasilan ra.’ Ira veka rlabir nala tamata rivun.

⁷ Na'ut i mryenar tamata ra rotu rihi, ovu ivar ne rihi ra rvotuk, na deka byobar. Afa avyai

munuk musti rvotuk lan veki, na'uk lanit ivavan a wol namwear obin. ⁸ Bangsa isa veka notu

rihi ovu bangsa liak. Fareta dawan isa veka notu rihi ovu fareta dawan liak. Na'a lanit ivavan a,

na veka ruru ovu lafar dawan na'a wan rivun. Afa avyai munuk reluk faneak ne, susa ra beti

rvotuk. Wawa'uk ovi na'a amar avyai wean wawa'uk i vata ovi mane rarali ira rfarnuang

a. ⁹ Na'uk msyi'ik wabira ma lolin! Tamata ovi rangal mia veka rtaha mia ma rovun mia ti verin

tamata dawan ovi rfaleka inukun verin tamata ra, ma rvaal mia na'a rahan falurut ra. Ira veka

rala mia ma ti mdyiri raja ra ovu dawan fareta waharira ralan ra, tevek myorang Ya'a. Na'ut inyai vali, na mia veka fyamalik Ya'a verin ira. ¹⁰ Tamata ovi rorang Ya'a veka rfamalik lan Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ra munuk. ¹¹ Wean i rtaha mia ti verin tamata ovi rukun tamata ra, na deka ralabira ra kako'u ma mingrihi nulu ira. Ba ti naran ni amar a, na fyalak watan afa ovi Ubu veka nfadoku na'a ralabira ra, tevek afa ovi fyalak ra wol rtali mia, na'uk rtali Ubu Ni Roh. ¹² Na'ut inyai, na tamata ra veka rsifedi-sikual ira. Ira veka rfedi a'arir-waririra ra ma tamata ra rfedan ira. Brana ra rotu vali wean inyai, ma veka rfedi yanarira ra, ovu vali tamata yanarira ra veka rangal renarir-yamarira ra ma rala ira ti verin tamata ra ma rfedan ira. ¹³ Tamata ra munuk veka wol inar lahir mia, tevek myorang Ya'a. Na'uk tamata ovi rorang Ya'a ovu ralarira urun ma ti naran i rmata, na veka rira vava'at kakiwal.”

Yesus nfamalik verin Ni tamata ra na'a amar ovi veka rma, ma tamata ra veka rtuan sian i dawan urun

Matius 24:15-28; Lukas 21:20-24

¹⁴ “Ni amar veka nma ma msyi'ik afa isa i sian urun ndiri wan isa i wol inovan ma nana'a, ma nfangra ia (Mia tamata ovi byas ini, eka msyi'ik ma lolin, boma fyan-aran vaivatul ovi). Tamata ovi rna'a Propinsi Yudea musti rafla talik wan

yai ma rti vuar ra.* ¹⁵ Tamata ovi ryari ira na'a rira rahan ratan ra, deka rsuta ma rala rira afa ovi rna'a rira rahan ralan.† ¹⁶ Tamata ovi rkarya na'a rira va'i ra deka rewal ira rma rira rahan ra ma rala rira kadaravit ra.

¹⁷ Na'ut inyai, na sian urun i lahir verin vata ovi rbarlewan ra ovu vata ovi rsusu kasiko'u yanat ra. ¹⁸ Miflurut verin Ubu, boma deka mtyuan afa avyai na'ut i da'ut ovu radridin a.

¹⁹ Amar ovi veka rma yai, na tamata ra veka rtuan susa dawan urun. Tali amar i Ubu beti notu lanit ivavan a, ma naran amar ini, na tamata ra wol rtuan susa i wean inyai obin. Tamata ra veka wol rtuan roak susa i wean inyai.

²⁰ Wean i Duila'a wol nfaketa amar avyai, na veka wol tamata isa nva'at vali. Na'uk Duila'a nlobang Ni tamata ovi nfili ra, ba veka nfaketa amar avyai.

²¹ Na'ut inyai, na wean i tamata ra rfalak verin mia ne, 'Eka msyi'ik, Raja i ntevit dida salasilan ra nma roak ma nana'a ini te nana'a ineri!' na'uk deka myorang ira. ²² Tevek na'ut inyai, na tamata boku veka rsiklabir ma rfalak ne, ira Raja i ntevit bira salasilan ra, ovu rfalak vali ne, nabi ira. Ira veka rotu faneak ovi wol tfikir aran ra, ovu mujizat ra ma rlabir tamata ra, boma tamata ra ranovak ne, rira ngrebat a ntali Ubu. Ba wean i bisma rlabir nala vali tamata ovi nfili ra, na

* **13:14** 13:14 Nabi Daniel nfamalik na'a amar ovi mane rma, ma na'ut varat 168 sebelum Masehi, na afa isa i sian urun nfaturu walut isa rfadiri na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ralan, ma raraning rira ubu Zeus. Msi'ik Daniel 9:27, 11:31, 12:11. † **13:15** 13:15 Yahudi rira rahan ra wol vunarira, na'uk manesan watan wean sirtetan.

veka rlabir ira. ²³ Ba msyi'ik wabira ma lolin! Ufalak lan roak afa avyai munuk verin mia.”

Tamata Yanan veka nma ewal
Matus 24:29-31; Lukas 21:25-28

²⁴ “Na'ut inyai, na susa dawan avyai rlia roak, na lera veka wol vanan ovu vulan wol nyeba vali.

²⁵ Nara ra veka rleka tali lanit rsuta. Ngrebat ovi rna'a lanit veka rarwa'ung ma rasmoang tia ma watan ira.‡ ²⁶ Na'ut inyai, na tamata ra veka rsi'ik Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, una'a mutan ra uma ovu Ning ngrebat dawan a, ovu vali vanang i nfitik nyadat. ²⁷ Ya'a veka ufareta Ning sansinir ra tali lanit ratan ma rti rasdovu tamata ovi Ubu nfili roak ira ma rorang Ya'a. Tamata ovi Ubu nfili ra rtali munuk tamata ovi rna'a lanit ivavan; boku rtali varat, timur, marmar, ovu vali tranan, ma ti naran lanit ni wahan a.”

²⁸ “Eka myair tali aa i rfanara ia ne ara. Wean i anan ra raftuvul ewal ma rafroang, na inyai neluk faneak verin mia ne, lera dawan sarseri roak.§ ²⁹ Wean i mryea roak afa avyai, na veka mkya'a lahir ne, sarseri roak ma uma ewal. ³⁰ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata ovi rva'at fiang ini veka wol rmata munuk obin, na afa avyai munuk rvotuk roak. ³¹ Lanit ovu afa ovi rna'a lanit ivavan veka ramwear, na'uk Ning vaivatul ra rna'a kakiwal watan.”

‡ 13:25 13:25 Tafsiran boku rfalak ne, ngrebat avyai wean lera, vulan ovu nara ra. Msi'ik Yoel 2:10, 31. § 13:28 13:28 Na'a Israel, na aa anan ra raftuvul na'ut i lera dawan sarseri roak.

Ita musti tsi'ik wadida ma lolin, tevek wol tka'a ne, lafira ki Yesus nma ewal

Matius 24:36-44

³² “Wol tamata isa vali nka'a ne, lafira ki amar i ufalak yai nma. Ubu Ni sansinir ovi rtali lanit ratan wol rka'a. Ya'a Ubu Yanan ini wol uka'a vali. Yamang a'uk sa'i nka'a. ³³ Ba msyi'ik wabira ma lolin, tevek wol mkya'a ne, veka ewal Ya'a na'ut inba. ³⁴ Ya'a veka uma ewal, wean tamata i nti talik ni rahan ma nobal. Wol nti obin, na nasdovu ni tamata sansinir ra ma nala karya lokat ira ma rasusan ni rahan. Ia nfalak verin ni tamata sansinir i nwanar falfolat ngoran a ma nsi'ik ma lolin wan yai. ³⁵ Ba wean inyai, na msyi'ik wabira ma lolin, tevek mia wol mkya'a ne, rahan duan yai lafira ki newal ia. Wol mkya'a ne, nma na'ut i lera nakduvul ma laflofan roak, te nafafruan tenan, te manut ra vair, te varverak sumatan. ³⁶ Wean i brian munuk, na ewal Ya'a ma utuan mia, na deka mtyub-lia. ³⁷ Afa ovi ufalak verin mia ini, ufalak vali verin tamata ra munuk ne: msyi'ik wabira ma lolin!”

14

Yahudi rira dawan ra ranovak mane rfedan Yesus

Matius 26:1-5; Lukas 22:1-2; Yohanes 11:45-53

¹ Amar irua ewal, beti tamata Yahudi rotu rira snoba Paskah, ovu rotu rira snoba ma ra'an roti i wol rfadoku ragi na'a. Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra rdava linga'an mane rtaha fanfonak

Yesus ma rfedan Ia.* 2 Ira rfalak ne, “Na'ut i snoba nbana obin, na deka tataha Ia, beta ne tamata rivun vangoa-vanga.”

*Vata isa nli'i ngul i voan lolin na'a Yesus ulun
Matius 26:6-13; Yohanes 12:1-8*

3 Yesus ndoku Simon ni rahan na'a ahu Betania. Simon ini lan a ni suhut ngabaa. Yesus ndoku nafna'an, na vata isa nma ma ntuan Ia. Vata yai ntaha botal ko'u isa i rotu tali vatu lolin isa naran pualam. Botal yai nsa'a ngul i voan a lolin urun ovu fyawan urun, naran narwastu. Ba nfehar botal yai relan a, ma nli'i ngul yai na'a Yesus ulun.† 4 Tamata ovi rna'a inyai boku rangrova ma rsifalak afa verin ira ne, “Notu afakinimi nawahak watan ngul i voan lolin yai? 5 Ngul yai fyawan urun, ba bisma tfedi, na fyawan a dinar ratut itelu teran, ma tala kubang a verin tamata kasian ra.”‡ Ba rfasala ma dawan vata yai.

6 Na'uk Yesus nyalak ne, “Deka fyalak teri ia! Afakinimi fyasala ia? Afa i notu verin Ya'a lolin urun. 7 Tamata kasian ra rna'a lalawatan ovu mia, ba na'ut inba watan bisma mlyobang ira. Na'uk Ya'a wol mane una'a lalawatan ovu mia. 8 Vata ini not-nala roak afa ovi bis notu verin Ya'a. Wol naran amar i umata obin, na ia nli'i lan roak ngul voan lolin a na'a tenang a. 9 Afa

* 14:1 14:1 Paskah ihin a ne, tamata Yahudi rangnanang amar i Ubu nlobang uburir-nusirira ra ma rdir-talik Mesir. Naling ia ovu Paskah i fiang ini totu ma al tangnanang Yesus Ni matmatan, ovu nva'at ewal. † 14:3 14:3 Ira rotu ngul voan lolin tali aa isa i voan lolin, ni wa'ar a. ‡ 14:5 14:5 Lan a, kubang dinar ratut itelu wean tamata isa ni kadi na'a ta'un isa.

i ufalak verin mia ini, kena urun! Na'a wan inba watan rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin na'a lanit ivavan a, na veka rfamalik vali afa i vata ini notu roak a, ma al rangnanang ia.”

Yudas ntorung ma nfed i Yesus

Matius 26:14-16; Lukas 22:3-6

¹⁰ Tamata isa tali Yesus Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia, naran Yudas Iskariot. Ia ti ntuan Yahudi rira dawan mela falurut ra, boma nfed i Yesus verin ira. ¹¹ Rarenar afa i Yudas n falak yai, na inar urun, ba rtorung ma veka rala kubang verin ia. Ba ndava amar kena mane n fed i Yesus.

Yesus nafna'an ovu Ni tamata ovi rorang Ia al rotu rira snoba Paskah, ma rangnanang amar i uburir-nusirira ra rdir-talik Mesir

Matius 26:17-25; Lukas 22:7-14,21-23; Yohanes 13:21-30

¹² Na'a amar i nban-ulu na'a tamata Yahudi rira snoba ma ra'an roti wol rfadoku ragi na'a, na tamata ra rfedan domba Paskah ra. § Yesus Ni tamata ra rorat Ia ne, “Bapa, inam ma amati ma amasan dida fana'an Paskah na'a inba?”

¹³ Ba Yesus nsinir Ni tamata irua tali ovi rorang Ia, ma n falak verin ira ne, “Miti kota ralan, na veka mtyuan brana isa ntaha suran isa nsa'a roak wear, ba byan-orang ia.* ¹⁴ Ti myaran rahan i veka nwelat yai, na fyalak verin rahan

§ 14:12 14:12 Na'a amar i nban-ulu na'a snoba yai, na lokat rahan teta rtaha domba ko'u isa verin mela falurut ra na'a rira Rahan Dawan Falurut na'a Yerusalem. Mela falurut ra rfedan domba avyai, ma lokat rahan teta veka ra'an rira domba na'a snoba yai. * 14:13 14:13 Kota yai Yerusalem.

duan yai ne, ‘Tuan Guru norat ne: Wan i misusan roak ma veka ufna'an Paskah ovu Ning tamata ovi rorang Ya'a, na'a inba?’ ¹⁵ Rahan duan yai veka nfaturu verin mia kamar dawan i nana'a ratan a, na'a ni rahan yai. Ira rasusan munuk roak kamar yai, ba mia musti misusan watan afamtahan Paskah verin ita.”

¹⁶ Yesus nfalak munuk wean inyai, beti irua rti kota yai. Ira rti ma rtuan munuk afa avyai wean lahir i Yesus nfalak roak a. Nata rasusan afamtahan Paskah yai. ¹⁷ Ti ma ovan roak, na Yesus nma ovu Ni tamata vutu rahin irua.

¹⁸ Rdokou rafna'an obin, na Yesus nfalak ne, “Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tali ovi tafna'an ini, na tamata isa veka nfredi Ya'a.”†

¹⁹ Rarenar munuk afa i Yesus nfalak yai, na ralarira lalau urun. Ba rsikati ira al rfalak verin Yesus ne, “Duila'a, ya'a wahal!”

²⁰ Yesus nfalak ne, “Tamata isa tali mia vutu rahin irua ini mane nfredi Ya'a. Tamata yai amrua amsovu roti na'a moko isa. ²¹ Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, veka umata wean i rfalak roak na'a Ubu Ni Surat Ralan a. Na'uk sian urun i lahir verin tamata i nfredi Ya'a! Ni lolin a, tamata yai deka rarali lahir ia!”

Yesus nafna'an ovu Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia

Matius 26:26-30; Lukas 22:14-20

²² Yesus ovu Ni tamata ra rafna'an obin, na nala roti a ma nfalak fara weninyai verin Ubu, beti nvisul roti yai ma nsiduk verin ira. Ia nfalak ne, “Myala ma mian kikyai, ini Ya'a tenang a.”

† 14:18 14:18 Msi'ik catatan na'a Markus 2:15.

²³ Nata Yesus nala vali kobi i nsa'a anggur a ma nfalak fara weninyai verin Ubu, beti nala ma irmunuk renu tali kobi yai. ²⁴ Ia nfalak verin ira ne, "Ini Ya'a larang i nvoat verin tamata rivun ma neluk faneak ne, Ubu nfakena roak Ni tnorung a.‡ ²⁵ Afa i ufalak verin mia, kena urun! Ya'a veka wol enu roak anggur ini, ti naran amar i veka enu ewal anggur ngorva'an na'a Ubu Ni Fareta." ²⁶ Ira rdedang ma rfadawang roak Ubu, beti rarata vuar Zaitun.

Yesus nfalak ne, Petrus veka nalak ia ne wol nka'a Ia

Matius 26:31-35; Lukas 22:31-34; Yohanes 13:36-38

²⁷ Yesus nfalak verin ira ne, "Bira inorang a veka wol nangrebat ma mifla talik Ya'a, tevek rtulis roak na'a Surat Ralan ne, 'Ya'a veka ufedan domba duan a, ba domba ra veka rlilin watan.'§ ²⁸ Na'uk Ubu veka nfava'at ewal Ya'a tali matmatan, ba veka ula Ya'a uti Galilea."

²⁹ Petrus nfalak verin Yesus ne, "Velik ne ira munuk rira inorang wol nangrebat ma rafla talik Oa, na'uk ya'a wahal."

³⁰ Ba Yesus nfalak verin ia ne, "Afa i ufalak verin oa ini, kena urun! Ovan ini lahir, manut wol nkukuwai farua obin, na veka malak nala fatelu roak ne, wol mka'a Ya'a."

‡ 14:24 14:24 Na'a amar ovi amar dawan Paskah nbana, na lokat rahan teta tali tamata Yahudi rala afwatan ma reluk rira korban verin Ubu. Ira rotu wean inyai ma al nfangnanang ira na'ut i Ubu nfatalik uburir-nusirira ra tali tamata Mesir ra. Yesus nkati amar dawan Paskah ovu Ni matmatan. Ia nva'at ewal tali matmatan ma al nsikat tamata ovi rorang Ia tali rira salasilan ra. § 14:27 14:27 Zakharia 13:7

³¹ Na'uk Petrus nfangrebat ralan a, ma nfalak ewal verin Yesus ne, “Velik ne musti umata vali ovu Oa, na'uk wol alak ya'a ne, wol uka'a Oa.” Yesus Ni tamata liak ra munuk rfalak vali wean i nfalak a.

Yesus naflurut na'a Getsemani

³² Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rbana ma raran va'i isa naran Getsemani. Ia nfalak verin ira ne, “Mdyoku ini ma ti uflurut veki.”

³³ Ba Yesus ti naflurut, na novun vali Petrus, Yakobus, ovu Yohanes. Yesus ralan lalau urun Ia ovu wol malinan. ³⁴ Ba nfalak verin ira ne, “Ralang a lalau urun i lahir, wean i ufarnuang ne, mane umata roak. Mnya'a ini veki ovu msyi'ik wabira ma lolin!”

³⁵ Yesus nbana ma ya'i nfaroa kedan tali ira, beti nsangatur na'a lanun ma naflurut. Ia nera verin Ubu ma fara ntorung ma susa i dawan urun deka nkena Ia. ³⁶ Ia nfalak ne, “Bapa, o Bapa!* Oa mot-nala akataka munuk, ba fara fwaroa susa i dawan urun ini tali Ya'a. Na'uk deka wean i ralang nfalak a, ba wean watan i ralam nfalak a.”

³⁷ Naflurut munuk ma newal Ia, na Ni tamata itelu i rfatuang Ia yai rtub-lufa roak. Ba Yesus nfalak verin Simon Petrus ne, “Simon, afakinimi mtub-lufa i? Wol mtahang nala jam isa vali ma msi'ik wam ma lolin.

³⁸ Msyi'ik wabira ma lolin ovu miflurut, boma nitdawan deka nlabir nala mia ma myotu salasi-lan. Ralabira rfalak ma myotu afa lolin, na'uk wol myot-nala, tevek tenabira ra rmafun.”

* **14:36** 14:36 Abba ini vaivatul tali vai Aram, ihin a ne, Bapa.

³⁹ Nata Yesus nti ewal vali ma naflurut, ma nfalak wean i inlangin nfalak roak a. ⁴⁰ Ti ma naflurut munuk ma newal Ia, na ira rtub-ewal, tevek matarira ra raswosu da'in roak, ovu wol rka'a ne, mane rfalak aka verin Yesus. ⁴¹ Yesus newal fatelu Ia roak, ba nfalak verin ira ne, "Afakinimi mtyuba watan obin? Naran roak ni amar, ba deka mtyuba kikyai! Tevek tamata ovi mane rtaha Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, rma roak. Ira mane rovun Ya'a ti verin tamata salasilan ra. ⁴² Byatar ma tati kikyai. Eka msyi'ik! Tamata i mane nfedu Ya'a nma ma sarseri roak!"

Yahudi ra rtaha Yesus

Matius 26:47-56; Lukas 22:47-53; Yohanes 18:3-12

⁴³ Na'ut i Yesus nangrihi obin, na brian munuk Yudas i ntali Ni tamata vutu rahin irua yai nma. Tamata rivun ovi rtaha nahin blawat ovu rira navnaval ra rban-orang vali ia. Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu rira dawan ovi rair Ubu Ni inukun ra, ntafal vali dawan Yahudi liak ra rsinir ira ma rti inyai. ⁴⁴ Yudas i nfedu Yesus nfalak lan roak verin tamata rivun avyai ne, veka notu faneak. Faneak yai wean ini: "Tamata i uvoan Ia yai, Ia hi inyai i. Ba mtyaha lahir Ia ma myovun Ia ovu msyi'ik ma lolin Ia."

⁴⁵ Ba ti nfaseri lahir Yesus ma nfalak verin Ia ne, "Oo Tuan Guru." Nata nvoan Ia. ⁴⁶ Ba tamata avyai rti rtaha lahir Yesus. ⁴⁷ Na'uk tamata isa i ndiri wan yai ntavar ni nahin blawat, ma nafat vatuk Yahudi rira Mela Falurut Ila'a ni tamata sansinir arun a. ⁴⁸ Ba Yesus nfalak verin ira ne, "Mia beta myarin ne, Ya'a ini wean tamata ktufan i nwi-nwa tamata ra ma nbori rira metan

ra, bi mya mtyaha nahin blawat ovu navnaval ra ma mtyaha Ya'a? ⁴⁹ Lokat amar, na itmunuk tna'a dida Rahan Dawan Falurut ma usiair, na wol mtyaha Ya'a. Na'uk wean urun ini, boma nfakena lahir afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan a."

⁵⁰ Nata Ni tamata ra munuk rafla talik Ia. ⁵¹ Varverun isa norang Yesus ovu neluk watan maloli etal isa al nteri tenan a. Ba ti mane rtaha ia, ⁵² na'uk nafla, ba raravut vatuk ni maloli etal yai ma nafla faluhu ia watan.

Yahudi rira dawan ovi rdoku na'a rira sidovung dawan rorat Yesus ma al rdava Ni sala Matius 26:57-68; Lukas 22:54-55,63-71; Yohanes 18:13-14,19-24

⁵³ Tamata ovi beti rtaha Yesus rovun Ia rti Yahudi rira Mela Falurut Ila'a ni rahan a. Na'a inyai, na Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu dawan Yahudi ra ntafal vali Yahudi rira dawan ovi rair Ubu Ni inukun ra munuk rasdovu ira. ⁵⁴ Petrus nban-orang Yesus tali raroa watan, ma ti naran Mela Falurut Ila'a ni lean a. Nana'a inyai, na ia ndoku ma nafraran ovu tamata ovi rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut.

⁵⁵ Dawan Mela Falurut ra ovu dawan fareta Yahudi ovi rdoku na'a rira sidovung dawan rkiwal mane rka'a Yesus Ni sala ra, boma rukun Ia ma nmata. Na'uk wol rtuan Ni sala isa vali, ⁵⁶ tevek tamata rivun ovi rfalak sian Yesus rsiklabir watan. Afa ovi rfalak ra rfarsangal tia ma watan, ba rira afa ovi rfalak ra wol wer isa.

⁵⁷ Nata tamata boku rdiri ma rsiklabir ma al rfasala Yesus. ⁵⁸ Ira rfalak ne, "Ami amrenar, na Ia nfaalak ne, 'Ya'a veka a'ar vatuk dida Rahan Dawan Falurut i tamata ra rotu ini, ma na'a amar

itelu watan, na ufadiri liak ewal, na'uk tamata ra wol rotu.' " ⁵⁹ Na'uk afa ovi rfalak ra rfarsangal tia ma watan, ba rira afa ovi rfalak ra wol wer isa.

⁶⁰ Ba Mela Falurut Ila'a ndiri waharira ralan ra, ma norat Yesus ne, "Notu afakinimi wol mlotar tenam a, ma fwalak na'a afa ovi tamata avyai rfalak a?"

⁶¹ Na'uk Yesus wol vain ovu Ia wol nvalat akataka. Ba Mela Falurut Ila'a yai norat ewal Ia ne, "Oa ini Raja i veka mtevit tamata ra rira salasilan ra? Ubu i tamata raraning a, Yanan Oa?" ⁶² Yesus ntorung ma nyalak ne, "Kena lahir, ini Ya'a. Mia veka msyi'ik Ya'a, Tamata Yanan Ya'a ini, udoku Ubu i nfareta munuk afakataka Ni lahir mela, ovu veka utali lanit ma una'a mutan ra uma."

⁶³⁻⁶⁴ Ba Mela Falurut Ila'a nangrova urun ma nkamadir ni ravit blawat a ma nyalak ne, "Mia ka'i mryenar Ia nyalak sian Ubu, tevek nyalak ne, Ia wean lahir Ubu. Wol tperlu ma tdava tamata liak roak ma rfalak ni sala ra. Ba minovak wean inba?"

Ira ralar isa ma rfadoku ne, Ia musti nmata. ⁶⁵ Ba tamata boku rafnit Yesus, ovu rkeak teri matan a. Ira raskevu tia ma watan Ia, beti rorat Ia ne, "Nabi Oa, ba eka fwalak ne, inlangin a iki naskevu Oa!" Nata tamata ovi rwanar Rahan Dawan Falurut a rovun Yesus rti ma rvaval Ia.

*Petrus nalak nala fatelu ia ne wol nka'a Yesus
Matius 26:69-75; Lukas 22:56-62; Yohanes
18:15-18,25-27*

⁶⁶ Amar yai, na Petrus nana'a lean obin. Mela Falurut Ila'a ni vata sansinir isa nma wan yai.

67 Ti ma nrea Petrus nafraran na'a yafu, na nsi'ik ma lolin wahan a, ma nfallak ne, "Oa ba'i morang vali Yesus, tamata Nazaret eri."

68 Na'uk Petrus nalak watan ia, ma nfallak ne, "Ya'a wol uka'a afa i fwalak yai." Ba ti naran tembok dawan ni falfolat ngoran a, na manut isa nkukuwai vali.

69 Vata sansinir yai nrea ewal ia ma nfallak verin tamata ovi rna'a inyai ne, "Tamata yai norang vali Yesus!"

70 Na'uk Petrus nalak ewal vali ia. Ba wol mnanat, na tamata ovi rafraran na'a yafu yai rfallak ewal verin Petrus ne, "Amka'a lahir ne, oa morang vali Ia, tevek mtali Galilea vali!"

71 Ba Petrus nalak matmatan watan ia, ma ka'i nafwaba tenan a ma nfallak ne, "Ya'a wol uka'a tamata i fyalak yai!" 72 Brian munuk, na manut nkukuwai ewal. Ba Petrus nangnanang nal-ewal vaivatul ovi Yesus nfallak lan roak verin ia ne, "Manut wol nkukuwai farua obin, na oa veka malak nala fatelu roak ne, wol mka'a Ya'a." Ba Petrus nvakar ma na'a samsekur.

15

Yahudi rira dawan ra rovun Yesus nti verin Gubernur Pilatus

Matius 27:1-2,11-14; Lukas 23:1-5; Yohanes 18:28-38

¹ Varverak sumatan, na Yahudi rira dawan ra rasdovu munuk ira na'a rira sidovung dawan. Yahudi rira dawan avyai rtali dawan mela falurut ra, dawan Yahudi ra, Yahudi rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra, ovu rira dawan liak ra vali. Ira ranovak ma ra'an vai isa na'a afa ovi

mane rotu verin Yesus. Ba rkeak Yesus, beti rovun Ia rti verin Pilatus.* ² Pilatus norat Ia ne, “Yahudi rira raja verin Oa?”

Yesus nfalak ne, “Oa ka'i fwalak roak yai.” ³ Ba Yahudi rira dawan mela falurut ra rmangadu Yesus na'a afa rivun.

⁴ Nata Pilatus norat ewal Yesus ne, “Wol bwalat ira? Eka mrenar ngrihi sian ovi rala al rmangadu Oa yai!” ⁵ Na'uk Yesus wol nvalat lahir, ba Pilatus ntalkaka.

⁶ Lokat varat na'ut amar dawan Paskah, na tamata ra ba'i rera verin Pilatus ma nfatalik tamata isa tali bu'i ralan. ⁷ Na'ut inyai, na tamata isa naran Barabas ovu tamata ovi rangal fareta rna'a bu'i ralan. Ira rfedan tamata na'ut i rotu vangoa-vanga. ⁸ Tamata rivun rasdovu ira ma ti rera verin Pilatus, ma nfatalik tamata isa tali bu'i ralan, wean i ba'i notu a. ⁹ Pilatus norat ira ne, “Ba mtyorong ma ufatalik Yahudi rira raja ini verin mia?”

¹⁰ Pilatus nka'a roak ne, Yahudi rira dawan mela falurut ra ralarira sian Yesus,† ba rovun Ia verin Pilatus.

¹¹ Na'uk Yahudi rira dawan mela falurut ra rtuar tamata rivun, boma rera verin Pilatus ma nfatalik Barabas verin ira. ¹² Nata Pilatus norat ewal ira ne, “Ba wean inyai, na inabira ma otu afaka verin tamata i fyalak Ia ne, Yahudi rira Raja?”

¹³ Tamata rivun yai rafwak ma rfalak ne, “Bwaku Ia na'a aa walwalur!”

* 15:1 15:1 Pilatus tamata Roma ia. Ia neluk Gubernur ma nfareta propinsi Yudea. † 15:10 15:10 Yahudi avyai ralarira sian ma rangrova ne, tamata rivun rorong roak Yesus.

¹⁴ Pilatus nyalak verin ira ne, “Afakinimi? Notu sala afaka?”

Na'uk rafwak ma vairira dawan ila'a ne, “Bwaku Ia na'a aa walwalur!”

¹⁵ Pilatus inan ma nfakena watan ralarira ra, ba nfatalik Barabas verin ira.‡ Nata nsinir ma Roma rira suldadu ra rasveva Yesus veki, beti nala Ia verin ira, ma veka rbaku Ia na'a aa walwalur.

*Roma rira suldadu ra rworuk-rwak Yesus
Matius 27:27-31; Yohanes 19:2-3*

¹⁶ Roma rira suldadu ra rovun Yesus rti Pilatus ni rahan fareta dawan a, beti rasdovu rira suldadu liak ra munuk. ¹⁷ Ira rala ravit blawat ungu isa ma ra'adoru na'a Ia, ovu ranan aa anan ovi imarira ra ma na'a sabe'u ma rfadoku na'a Yesus ulun a. ¹⁸ Nata rsiklabir ma rotu ma felarira ra wean i ralang Ia ma rafwak ne, “Yahudi rira raja verin Oa, ba fara nam a blawat!”

¹⁹ Ira rsikati ira ma al rvaval Yesus ulun ovu takil isa, rafnit na'a Ia, ovu rsangatur na'a wahan ralan a ma raraning waweang Ia. ²⁰ Ba ti ma rworuk-rwak munuk Yesus, na raling ewal ravit blawat ungu i neluk a, ma ra'adoru ewal Ni kadaravit ra na'a Ia. Nata rovun Ia mane rbaku Ia na'a aa walwalur.

Roma rira suldadu ra rbaku Yesus na'a aa walwalur

Matius 27:32-44; Lukas 23:26-43; Yohanes 19:17-27

²¹ Na'ut inyai, na rtuan tamata isa ntali kota Kirene, naran Simon. Simon ini yanan verin

‡ 15:15 15:15 Pilatus nbohar vali ne, tamata ra mane rotu vangoa-vanga.

Aleksander ovu Rufus. Ia ntali ni kota mane nti Yerusalem, na suldadu ra rkiwal ia ma nvara Yesus Ni aa walwalur a. ²² Ira rovun Yesus rti wan isa naran Golgota. Vaivatul yai ihin a, “Kalkulun Wan.” ²³ Rala anggur i nsileti ovu afa isa naran mur verin Yesus ma nenu, na'uk nafena. § ²⁴ Ba rbaku Ia na'a aa walwalur, nata rotu undi ma rsiduk Ni kadaravit ra.

²⁵ Na'ut inyai jam sembilan varverak, na rbaku Ia na'a aa walwalur. ²⁶ Rtulis vali vaivatul ra na'a aa walwalur, ma nfalyawang ne, afakinimi rukun Ia. Rtulis ne, “Yahudi rira Raja verin Ia.”

²⁷ Amar yai, na rbaku vali tamata ktufan irua na'a aa walwalur. Isa na'a Yesus Ni lahir mela a, na isa na'a Ni lahir balit a. [²⁸ Ba wean inyai, boma nfakena lahir afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan a ne, “Tamata ra veka ranovak ne, tamata ktufan Ia.”]*

²⁹ Tamata ovi rahu inyai rarwa'ung ulurira ra ma rfalak sian Yesus. Ira rfalak ne, “Oa fwalak ne, bisma ma'ar vatuk dida Rahan Dawan Falurut ovu fwadiri ewal ia na'a amar itelu! ³⁰ Ba wean inyai, na msuta tali aa walwalur yai, boma deka mwata!”

³¹ Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu rira dawan ovi rair Musa ni inukun ra rdiri vali wan yai ma rworuk-rwak Yesus. Ira rfalak ne, “Ia not-nala ma tamata liak wol rmata, na'uk wol not-nala ma deka nmata. ³² Wean i Israel rira raja verin Ia, ovu Ia Raja i ntevtut dida salasilan ra, na eka nsuta tali aa walwalur yai, boma tsi'ik ovu

§ 15:23 15:23 Aa isa naran mur, ni ar a voan lolin urun. Ira ba'i rsileti mur ovu anggur ma tamata nenu, boma deka nfarnuang wawa'uk. * 15:28 15:28 Yesaya 53:12

torang Ia.” Tamata ktufan irua i rbaku roak ira na'a aa walwalur ma rna'a Yesus Ni lahir mela ovu balit yai, rfalak sian vali Ia.

Yesus nmata

Matius 27:45-56; Lukas 23:44-49; Yohanes 19:28-30

³³ Na'ut inyai lera ndirlola, na deda fafyat nsoru munuk wan yai, ti naran jam itelu.† ³⁴ Ba na'ut jam tiga lersian, na Yesus nafwak ne, “Eloi, Eloi lama sabaktani?” Yesus Ni vaivatul avyai ihin a wean ini, “O Ubu i uraning a! O Ubu i uraning a! Afakinimi muti talik Ya'a i?”‡

³⁵ Tamata ovi rdiri inyai rarenar afa i Yesus nfalak a, ba rfalak ne, “Eka tfatlina ma lolin! Ia nera nabi Elia.”

³⁶ Ba tamata isa ti nala spons etal isa§ ma nsovu na'a anggur i nakbia. Nata nngatan teri spons yai na'a aa etal isa ni tutul a, ma nlauk rata verin Yesus ma nbuk, beti nfalak ne, “Tnaban veki! Eka tsi'ik, beta ne Elia nma ma nfasuka Ia tali aa walwalur yai.”

³⁷ Nata Yesus nafwak ma vain a dawan, na nan nakbosal lahir. ³⁸ Na'ut inyai vali, na maloli dawan amafal i naklo'i Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ralan a namadir lahir na'ut irua, tali ratan nsuta naran fun. ³⁹ Dawan i nfareta Roma rira suldadu ra ndiri Yesus wahan ralan, ma

† 15:33 15:33 Tafsiran boku rfalak ne, nsoru munuk wan yai ihin a ne, nsoru negara Israel. Boku vali rfalak ne, lanit ivavan munuk. ‡ 15:34 15:34 Mazmur 22:1 § 15:36 15:36 Vaidida mnanat nfalak spons yai ne, tovu. Vai mala nfalak spons vali ne, bunga karang. Tovu te spons nva'at na'a metin ralan.

nsi'ik Ia, nata ti naran nan nakbosol, ba nfalak ne, "Kena urun, tamata ini Ubu Yanan a!"

⁴⁰ Vata boku rsi'ik afa avyai tali raroa watan. Vata avyai nararira Maria Magdalena, Salome, Maria i yanana marmuri Yakobus ovu Yoses.

⁴¹ Na'ut i Yesus nana'a propinsi Galilea, na vata avyai rorong ovu rlobang Ia. Vata liak rivun vali rorong Yesus rti Yerusalem, ma rna'a vali inyai.

Yusuf i ntali ahu Arimatea nala Yesus tenan ma nfanuba Ia na'a van matmatan isa ralan a

Matius 27:57-61; Lukas 23:50-56; Yohanes 19:38-42

⁴² Na'a amar yai, na tamata Yahudi ra rasusan warira*, tevek ni ilyan a, na rira amar ma ryari ira. Ya'i laflofan roak, na ⁴³ tamata isa naran Yusuf ntali ahu Arimatea nma mane ntuan Pilatus. Yusuf ini ndoku Yahudi rira sidovung dawan, ovu tamata ra ralang ma dawan ia. Yusuf nanaban vali ma Ubu nfareta tamata ra wean lahir Raja. Ba Yusuf nfabrahi tenan ma ti ntuan Pilatus ma nera Yesus tenan a†. ⁴⁴ Pilatus ntalkaka, tevek nrenar ne, Yesus nmata roak. Ba nera dawan i nfareta Roma rira suldadu ra ma norat ia ne, Yesus nmata roak. ⁴⁵ Ti ma Pilatus nrenar Roma rira suldadu dawan yai nfalak ne, Yesus nmata roak, ba ntorung ma Yusuf ti nala Yesus tenan a.

* **15:42** 15:42 Na'a amar i Yahudi ra rasusan warira yai, ihin a na'a vai Mala ne, hari Jumat. Lokat Jumat, na rasusan rira afamtahan ovu afa liak ra, boma mulai na'a Jumat ni ovan, na ryari roak ira. † **15:43** 15:43 Na'a amar i ryari ira, na wol bis rkena tamata matmatan vali, ba Yusuf nkiwal ma wol naran Jumat ni ovan obin, na nala roak Yesus tenan ma naflahar ia ovu nfanuba ia na'a van matmatan ralan.

⁴⁶ Ba Yusuf nfaha maloli ngangiar isa ma ti nfasuka Yesus tenan tali aa walwalur, ma nkuma Ia ovu maloli yai. Nata Yusuf ti ma nfanuba Yesus tenan a na'a watu i rtivan roak ia ma wean van, beti nlawar watu dawan al nulang teri van ngoran yai. ⁴⁷ Maria Magdalena ovu Maria i yanan Yoses ti rsi'ik wan i rfadoku Yesus na'a.

16

Ubu nfava'at ewal Yesus

Matius 28:1-8; Lukas 24:1-12; Yohanes 20:1-10

¹ Amar i Yahudi ra ryari ira nelak roak, na Maria Magdalena, Maria i yanan Yakobus ovu Salome rfaha ngul ovi voarira lolin, mane rti ra'ung na'a Yesus tenan a. ² Ba ti ma lera ndata roak na'a amar kareda, na rti van matmatan i rfanuba Yesus tenan a. ³ Rna'a rira banbanan obin, na rsiforat ira ne, "Tamata iki veka nlawar nala watu i nulang teri van ngoran eri?"

⁴ Na'uk rti ma raran inyai ma rsi'ik, na watu i dawan urun yai natsuar roak tali van matmatan ngoran a. ⁵ Ba rti van ralan ma rsi'ik, na varverun isa noru ravit blawat ngangiar ma ndoku rira lihir mela. Vata avyai rabrian urun. ⁶ Varverun yai nfalak verin ira ne, "Deka byobar. Uka'a roak ne, mya ma mdyava Yesus ntali Nazaret i rbaku roak Ia na'a aa walwalur. Ia wol nana'a roak ini, tevek nva'at ewal roak. Eka msyi'ik wan i rfanuba Ia na'a yai. ⁷ Myewal a'uk mia ma miti fyamalik verin Petrus ovu Yesus Ni tamata liak ovi rorang Ia ne, 'Yesus veka ula Ia nti propinsi Galilea. Mia veka mtyuan Ia na'a ineri, wean lahir i nfamalik roak verin mia.' "

⁸ Vata avyai rbohar ma raruru lalean ira, ba rti murin ma rafla talik van matmatan yai. Ira wol rfalak akataka verin tamata ra, tevek rbohar. [Ira rfamalik munuk ivar yai verin Petrus ovu ni kida ra, na'uk wol mnanat. Rotu munuk afa avyai, beti Yesus nsinir Ni tamata ovi rorang Ia ma rtali timur rti varat, ma ti rfamalik Ubu Ni Ivar mnga'un i wol bisma nmamu. Ivar yai nfamalik na'a i wean inba ma Ubu nsikat tamata ra tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal].*

*Yesus nfavotuk Ia verin Maria Magdalena
Matius 28:9-10; Yohanes 20:11-18*

[⁹ Ti ma Yesus nva'at ewal na'ut varverak sumatan na'a amar kareda, na nfavotuk lan Ia verin Maria Magdalena. Vata yai lan a, Yesus naling vatuk nait sian ifitu tali ia. ¹⁰ Ba Maria ti ma nfamalik ivar yai verin Yesus Ni tamata ovi rorang Ia. Tamata avyai ralarira lalau ma rvakar. ¹¹ Ira rarenar ne, Yesus nva'at ewal roak, ovu Maria nrea lahir Ia, na'uk ira wol rorang.]

*Yesus nfavotuk Ia verin Ni tamata irua i rorang
Ia*

[¹² Yesus notu wean inyai, beti ti nfavotuk vali tenan ovu felan naling Ia verin tamata irua tali tamata ovi rorang Ia. Rarea Ia na'ut amar i rbana rti talik kota ma rti wan liak. ¹³ Ba rewai ira ma rfamalik ivar yai verin rira kida ra, na'uk wol rorang. ¹⁴ Nata Yesus ti nfavotuk vali tenan verin Ni tamata vutu rahin isa ovi rorang Ia, na'ut i rafna'an. Yesus ntabu ira, tevek rira

* **16:8** 16:8 Naskah mnanat ra na'a vai Yunani, etal dawan wol rira ayat ovi rna'a tanda kurung ralan, tali ayat ini ni lahir, ti naran pasal ini ni wahan.

inorang wol nangrebat ovu vali rafena lahir ma rorang tamata ovi rarea Ia ma rfamalik ne, Yesus nva'at ewal roak. ¹⁵ Ia nfallak verin ira ne, "Byansoru munuk lanit ivavan a, ma fyamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ra munuk. ¹⁶ Tamata ovi rorang Ubu Ni Ivar Lolin yai ovu rtorung ma rbaptis ira, na Ubu veka nsikat ira tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. Na'uk tamata ovi wol rorang Ia, Ubu veka nukun ira. ¹⁷ Tamata ovi rorang Ya'a, Ubu veka nala ngrebat ma neluk faneak verin ira, ma rala narang a al raling vatuk nait sian ra, ovu vali veka rangrihi ovu vai ovi wol rka'a ra. ¹⁸ Ira veka rtaha nala nifa te renu alanu, na'uk wol rtuan akataka. Ira veka rfadoku limarira ra na'a tamata ovi rira suhut ra, na tamata avyai lolin ewal ira."]

Yesus nrata lanit ratan

[¹⁹ Ti ma Duila'a Yesus nangrihi munuk verin ira, na Ubu notu ma nrata lanit ratan, ma ndoku Ni lihir mela a. ²⁰ Nata Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rti ma rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin na'a wan inba watan. Duila'a novun ira, ma rotu mujizat ra ma al rfalyawang ne, afa ovi rfamalik ra kena.]

Surat Ralan na'a Vaidida

Fordata: Surat Ralan na'a Vaidida (New Testament)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fordata

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Apr 2023 from source files dated 29 Jan 2022

ad2f572b-0c2a-58a6-8da1-aa7be8bee2bb